National Library
of Sweden

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Ex. A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1952:42
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

Yrkesvägledningen och skolan

Förslag utarbetat av
Samarbetskommittén för utredning rörande
yrkesvägledningens organisation

STOCKHOLM 1952

Statens offentliga utredningar 1952

Kronologisk förteckning

1. 1949 års uppbördssakkunniga. 2. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. Hæggström. 457 s. **Fi.**
2. Förslag till lag om bankrörelse m. m. Gummesson. 212 s. **Fi.**
3. Löneplan eller kollektivavtal. Kihlström. 99 s. **C.**
4. Nordisk passfrihet. Betänkande nr 1. Beckman. 38 s. **U.**
5. Det yngsta fångvårdsklientelet. Av T. Eriksson. Kihlström. 19 s. **Ju.**
6. Betänkande med förslag till allmänt resereglemente m. m. Hæggström. 173 s. **C.**
7. Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 96 s. **Ju.**
8. Folkomröstningsinstitutet i Schweiz. Av E. Håstad. Bilaga 1 till 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 216 s. **Ju.**
9. Folkomröstningsinstitutet i Förenta staterna. Av E. G. Öhlin. Bilaga 2 till 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 159 s. **Ju.**
10. Sjömännens sjukförsäkring. Appelberg, Uppsala. 152 s. **H.**
11. Yttranden m. m. över 1950 års långtidsutrednings betänkande. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. Beckman. 66 s. **Fi.**
12. 1944 års nykterhetskommitté. 3. Undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område. Victor Petterson. 95 s. **Fi.**
13. Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m. Marcus. 246 s., 1 karta. **Jo.**
14. Förslag till kommunallag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande. 3. Kihlström. 447 s. **I.**
15. Barrskogstillgångarna och skogsindustriens råvaruförsörjning. Beckman. 135 s. **H.**

16—17. Tull- och valutalättnader i resandetrafiken mellan de nordiska länderna. Betänkanden nr 2 och 3. Gernandt. 31 resp. 15 s. **U.**

18. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. Bilaga 3 till 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. Kihlström. 88 s. **Ju.**
19. Semester åt husmödrar, lantbrukare m. fl. Gernandt. 53 s. **S.**
20. Busslinjeutredningen. 1. Betänkande med förslag till beräknande av tilläggsvärde (goodwill) för bussföretag m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 163 s. **K.**
21. Räjongplan för fångvården. Gernandt. 67 s. **Ju.**
22. Betänkande angående hälso- och sjukvården vid krig och andra utomordentliga förhållanden. Gummesson. 219 s. **I.**
23. Bokutredningen. Kihlström. 310 s. **E.**
24. Betänkande med förslag till allmän förfogandelag och allmän ransoneringslag. Katalog och Tidskriftstryck. 276 s. **H.**
25. Zonexpropriationsutredningen. Betänkande med förslag till vissa ändringar i byggnadslagstiftningen. Sydsvenska Dagbladet, Malmö. 186 s. **Ju.**
26. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande vägföreningar m. m. Appelberg, Uppsala. 135 s. **K.**
27. Betänkande med förslag till förbättrade kommunikationer i Härjedalen och nordvästra Hälsingland. Beckman. 542 s. **K.**
28. Lagberedningens förslag till ny lagstiftning om tomträtt m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 115 s. **Ju.**
29. Vidgat tillträde till högre studier. Av F. Schmidt. Gernandt. 237 s. **E.**
30. Rekrytering och utbildning av polispersonal. Gummesson. 310 s. **I.**
31. Supplement nr 8 till Sveriges familjenamn 1920. Statens Reproduktionsanstalt. 80 s. **Fi.**
32. Förslag om samförvaltning av stadshypoteks- och bostadskreditorganisationerna. Beckman. 131 s. **Fi.**
33. Den första lärarhögskolan. Hæggström. VIII, 296 s. **E.**
34. Betänkande med förslag angående arbetsmarknadsstatistiken. Kihlström. 143 s. **S.**
35. Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och organisation. Victor Petterson. 85 s. **K.**
36. Stöd åt änkor och vissa andra ensamstående kvinnor m. m. Hæggström. 189 s. **S.**
37. Behovsprövning på bostadsmarknaden. Hyresregleringskommitténs betänkande. 1. Idun. 251 s. **Ju.**
38. Hemhjälp. Bostadskollektiva kommitténs betänkande. 1. Victor Petterson. 103 s., 20 pl. **S.**
39. Socialförsäkringsutredningen. Sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring. Gernandt. 332 s. **S.**
40. Militärpsykologi och personaltjänst. Arbetsuppgifter och central organisation. Kihlström. 269 s. **Fö.**
41. Den jordbrukseekonomiska undersökningen. Gummesson. 100 s. **Jo.**
42. Yrkesvägledningen och skolan. Gernandt. 79 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E** = ecklesiastikdepartementet. **Jo** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1952:42
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

Yrkesvägledningen och skolan

Förslag utarbetat av

Samarbetskommittén för utredning rörande yrkesvägledningens organisation

GERNANDTS BOKTRYCKERI
STOCKHOLM 1952

KUNGL. BIBLIOTEKET STOCKHOLM

Innehåll

Förord 5

Första kapitlet
Kommitténs uppdrag och sammansättning 7

Andra kapitlet
Grundläggande principer för skolungdomens yrkesvägledning 10
Terminologiska frågor 10
Yrkesvalets frihet 12
Yrkesvägledningens frivillighet 12
Yrkesvägledningen och målsmännen 13
Tidpunkten för yrkesvägledningen 13
Yrkesvägledningen och psykotekniken 14
Yrkesvägledningens sociala uppgifter 15

Tredje kapitlet
Yrkesvägledningens utformning under nuvarande skolorganisatoriska betingelser 17
A. Den nuvarande situationens författningsmässiga underlag . . . 17
B. Initiativ för att öka skolans medverkan 18
C. Yrkesvägledningen inom folkskolan 21
1. Den nuvarande verksamheten 21
2. Kommitténs förslag 22
Verksamhetens omfattning 22
Arbetsfördelningen 25
Instruktionsverksamhet 27
D. Yrkesvägledningen inom högre skolor 28
1. Den nuvarande verksamheten 28
2. Kommitténs förslag 29
Verksamhetens omfattning 29
Arbetsfördelningen 35
Instruktionsverksamhet 36
Förslag till bestämmelser 37
E. Statistisk redovisning av skolungdomens yrkesvalstendenser . . 37
F. Samarbete mellan arbetsförmedlingen och yrkesskolväsendet . . 39
G. De framlagda förslagens organisatoriska och ekonomiska konsekvenser för skolan och arbetsförmedlingen 41
H. Centralt samarbetsorgan 46

Fjärde kapitlet
Yrkesvägledning inom enhetsskolan 48
A. Kommitténs tidigare framlagda förslag 48
Yrkesvägledningens uppgifter 48

Verksamhetens omfattning 50
Arbetsfördelningen 51
Vissa organisationsfrågor 54
B. Ärendets fortsatta behandling 55

Bilaga 1
Grundsatser och metoder för yrkesvägledning för ungdom, däri inbegripen skolungdom. Kap. III ur internationella arbetsorganisationens Rekommendation angående yrkesvägledning 58

Bilaga 2
Redogörelse för ungdomsförmedlingens yrkesvägledande verksamhet i folk- och fortsättningsskolor läsåret 1950/51 61

Bilaga 3
Redogörelse för yrkesvägledningen inom de högre skolorna läsåret 1950/51 62

Bilaga 4
Förslag till ändrad lydelse av läroverksstadgan och vissa andra stadgor 65

Bilaga 5
Utkast till anvisningar från Kungl. Skolöverstyrelsen rörande yrkesvägledning inom vissa högre skolformer 67

Bilaga 6
Skolöverstyrelsens statistikformulär för redovisning av avgångna elever med fördelning efter tillämnad levnadsbana eller sysselsättning. (Blankett 3 mom. A och B.) 70

Bilaga 7
Regler för samarbete mellan Norges offentliga arbetsförmedling och yrkesskolor för hantverk och industri 74

Bilaga 8
P. M. ang. yrkesvägledningens omfattning i högre skolor vid tillämpande av samarbetskommitténs förslag 76

Förord

Den år 1949 tillsatta samarbetskommittén för utredning av frågor rörande yrkesvägledningens organisation m. m. bestående av representanter för Kungl. Skolöverstyrelsen, Kungl. Överstyrelsen för yrkesutbildning, Kungl. Arbetsmarknadsstyrelsen och 1946 års skolkommission (yrkesutbildningsdelegationen) överlämnade den 24 april 1952 sitt förslag "Yrkesvägledningen och skolan" till sina uppdragsgivare och anhöll, att ifrågavarande myndigheter måtte vidtaga de åtgärder, som kunde föranledas av det framlagda förslaget.

Sedan nämnda samarbetskommitté hos Kungl. Maj:t hemställt att få trycka betänkandet under åberopande av bl. a. att däri behandlas vissa principiella frågor om yrkesvägledningens utformning, vilka komma att vara aktuella vid verkens fortsatta information av skolans och arbetsförmedlingens personal, lämnade Kungl. Maj:t den 4 juli 1952 medgivande till tryckning.

Stockholm i juli 1952.

FÖRSTA KAPITLET

Kommitténs uppdrag och sammansättning

Efter förhandlingar under hand sommaren 1949 mellan Kungl. Skolöverstyrelsen och Kungl. Arbetsmarknadsstyrelsen upprättades en promemoria "ang. samarbetskommitté för utredning rörande yrkesvägledningens organisation för framtiden". Promemorian, som fått tjäna som direktiv för kommitténs arbete, är av följande lydelse.

Enligt vad skolöverstyrelsen erfarit har arbetsmarknadsstyrelsen i olika sammanhang övervägt frågan om en ny plan för samarbetet mellan skola och ungdomsförmedling på yrkesvägledningens område. Sålunda har arbetsmarknadsstyrelsen i utlåtande den 26 november 1948 över ungdomsvårdskommitténs betänkande, del VI, härom anfört bl. a. följande:

"Enligt styrelsens uppfattning bör den hittills bedrivna verksamheten på detta område närmast betraktas som en i stor skala bedriven försöksverksamhet och som provisoriska åtgärder i avvaktan på ett mera definitivt ställningstagande till frågan, hur yrkesvägledningen i framtiden skall vara organiserad.

Denna fråga bör snarast möjligt göras till föremål för en *särskild utredning.* Behovet av en dylik särskild utredning framhölls redan av arbetsförmedlingssakkunniga i det år 1946 framlagda betänkandet angående 'Den offentliga arbetsförmedlingens framtida organisation' (SOU 1946:51) ..... I avvaktan på en dylik utredning upptogos i propositionen inga ordinarie tjänster för ungdomsförmedlingens vidkommande. Vid propositionens behandling i riksdagen konstaterades behovet av en klarare gränsdragning mellan skolans och ungdomsförmedlingens uppgifter på yrkesvägledningens område och framhölls, att hithörande frågor borde göras till föremål för överväganden i anslutning till pågående utredningar i fråga om landets skolväsende."

Arbetsmarknadsstyrelsen har också i sitt utlåtande den 3 december 1948 över skolkommissionens principbetänkande förordat, "att frågan om arbetsfördelningen mellan skolan och ungdomsförmedlingen och de organisatoriska problemen i samband därmed göres till föremål för särskild utredning".

Även skolöverstyrelsen har i sitt utlåtande den 31 januari 1949 över skolkommissionens betänkande berört samma fråga. Överstyrelsen, som delar kommissionens uppfattning, att den yrkesvägledning, som nu bedrives i skolorna, vanligen är alltför teoretisk och summarisk, har härom anfört bl. a. följande.

"Yrkesvägledningen bör icke så ensidigt som hittills betraktas såsom huvudsakligen ett problem om arbetsförmedling och arbetsanställning. Hur avgörande arbetsmarknadssynpunkten i det långa loppet än är, får denna ej undanskymma det faktum, att yrkesvägledningen i skolan till stor del också är ett personligt problem, som av rådgivaren fordrar både personkännedom och psykologiskpedagogisk sakkunskap. Denna kommer emellertid ungdomen och dess målsmän knappast tillgodo på det sätt, som man skulle önska vid valet av yrke och utbildningsväg, om yrkesvägledningen ej utgör en integrerande del av skolans egen verksamhet.

Erfarenheten hittills har visat, att det i verkligheten ej är så lätt för en skolan utomstående institution som ungdomsförmedlingen att direkt få del av den rika fond av personlig kännedom, som skolan samlat om var och en av eleverna. Utan tillgång till sådan direkt kännedom om de rådsökande kan yrkesvägledningen knappast fylla sin uppgift.

Enligt överstyrelsens mening är den nuvarande gränsdragningen mellan skolans och ungdomsförmedlingens uppgifter vid yrkesvägledningen icke tillfredsställande. Det förefaller, som om ungdomsförmedlingen åtagit sig betydligt flera sådana verksamhetsuppgifter än den i längden på ett betryggande sätt kan fullgöra. Genom den mera direkta kontakt med yrkeslivet, som enhetsskolans högstadium förutsättes komma att få enligt SK:s förslag, torde skolan kunna åtaga sig ett betydligt större verksamhetsfält än den nu har på yrkesvägledningens område."

Då skolkommissionen icke givit några riktlinjer för en sådan av förhållandena starkt påkallad ny gränsdragning mellan skola och ungdomsförmedling i fråga om yrkesvägledningen och därmed sammanhängande uppgifter, framhåller överstyrelsen vidare i sitt utlåtande, att tiden nu synes vara inne för en utredning av dessa förhållanden. Det förefaller att vara mest ändamålsenligt med en samarbetskommitté representerande de centrala ämbetsverk, som närmast ha befattning med dylika frågor — arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning.

Samarbetskommitténs uppgift synes emellertid ej böra begränsas till att gälla enbart det yrkesvägledningsprogram, som skolkommissionen skisserat och vilket aktualiseras redan i samband med den försöksverksamhet med nioårig enhetsskola, som enligt K. M:ts beslut den 20 maj 1949 kommer att påbörjas i vissa skoldistrikt från och med läsåret 1949/50. Eftersom det torde bliva möjligt att först under 1960-talet genomföra skolreformen allmänt, är det av vikt, att kommittén även undersöker, vad som kan göras för att effektivisera yrkesvägledningen under de skolorganisatoriska förutsättningar, som man har att räkna med under den närmaste framtiden.

Kommitténs arbete synes böra koncentreras kring följande frågeställningar:

1. Var bör gränsen dragas mellan skolans och arbetsförmedlingens uppgifter på yrkesvägledningens område? Vilken arbetsfördelning bör man därvidlag lämpligen tänka sig?
2. Efter vilka linjer bör yrkesvägledningen i skolan bedrivas? Vilka metoder böra företrädesvis komma till användning? Vilken plats och vilket utrymme på skolschemat bör yrkesvägledningen få? I vilken utsträckning är det nödvändigt och möjligt att inom skolan erhålla specialister för dessa uppgifter? Vad fordras i form av specialutbildning, upplysningsmaterial, tekniska hjälpmedel o. d.?
3. Vad kan skolan göra för att underlätta det arbete, som arbetsförmedlingens yrkesvägledare ha att utföra på sitt verksamhetsområde? Vad kan arbetsförmedlingen göra för att underlätta arbetet för dem, som inom skolväsendet anförtros vissa yrkesvägledningsuppgifter? Hur skall samarbetet överhuvud taget ordnas? Däri inbegripes även det personliga samarbetet med hemmen.

Sedan Kungl. Överstyrelsen för yrkesutbildning anmodats låta representera sig i kommittén, utsågos följande representanter för de tre centrala ämbetsverken: för Kungl. Skolöverstyrelsen avdelningschefen undervisningsrådet Y. Norinder och t. f. undervisningsrådet T. Wetterblad samt skolöverläkaren professor C. W. Herlitz med undervisningsrådet S. Henning

och biträdande skolöverläkaren S. Ahnsjö som suppleanter; för Kungl. Arbetsmarknadsstyrelsen överdirektören C. W. Curtman och byråchefen E. Neymark samt för Kungl. Överstyrelsen för yrkesutbildning t. f. byrådirektören B. Gårdstedt.

Kommittén sammanträdde första gången den 10 oktober 1949. Till ordförande valdes överdirektören Curtman och till vice ordförande undervisningsrådet Norinder. Till sekreterare utsågs t. f. förste byråinspektören hos arbetsmarknadsstyrelsen C. Ström och till vice sekreterare byråsekreteraren hos skolöverstyrelsen G. Lindqvist. Dessutom kallades läroverkskonsulenten och folkskolekonsulenten vid arbetsmarknadsstyrelsens yrkesvägledningsbyrå att som adjungerade deltaga i kommitténs arbete.

Den 1 februari 1950 beslöt kommittén med de uppdragsgivande myndigheternas medgivande, att 1946 års skolkommissions yrkesutbildningsdelegation skulle tillfrågas, huruvida delegationen önskade sända någon representant att deltaga i kommitténs arbete. Den 8 februari samma år utsåg delegationen sin sekreterare, byråchefen B. Arvas, till representant i kommittén.

Den 3 mars 1950 överlämnade kommittén en "P. M. ang. yrkesvägledning inom försöksdistrikt med nioårig enhetsskola" till skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Denna promemoria finnes återgiven i fjärde kapitlet jämte en kort redogörelse för ärendets fortsatta behandling.

ANDRA KAPITLET

Grundläggande principer för skolungdomens yrkesvägledning

Det har inom kommittén ansetts nödvändigt att före behandlingen av de problem, som uppkomma vid planläggningen av yrkesvägledningen inom olika skolformer och vid lösandet av samarbetsfrågor i samband därmed, något redogöra för de principer, som enligt kommitténs uppfattning böra ligga till grund för verksamheten.

Kommittén har i stor utsträckning kunnat utgå från de synpunkter, som framförts i bilaga V till 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar (Ejnar Neymark: "Skolungdomens vägledning till utbildning och yrke", SOU 1945: 43).

Även 1946 års skolkommission har i sitt "betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling" framlagt förslag beträffande yrkesvägledningen inom skolan, vilka av kommittén beaktats särskilt i samband med överväganden om verksamheten på enhetsskolans högstadium.

Statsmakterna ha nyligen i ett annat sammanhang tagit ställning till principiella uttalanden rörande yrkesvägledning för skolungdom och andra personer. Internationella arbetsorganisationen har den 1 juli 1949 i Genève antagit en internationell rekommendation benämnd "Rekommendation angående yrkesvägledning 1949", och den 9 juni 1950 har Kungl. Maj:t efter att ha inhämtat riksdagens yttrande beslutat bringa vad i ärendet förekommit till arbetsmarknadsstyrelsens kännedom "för att tagas under övervägande vid yrkesvägledningsverksamhetens fortsatta utbyggande". Det tredje avsnittet av 1949 års rekommendation har som rubrik "Grundsatser och metoder för yrkesvägledning för ungdom, däri inbegripen skolungdom". Texten i detta avsnitt återges i bilaga 1 till detta betänkande. De principiella uttalanden, som i det följande göras beträffande utformningen av yrkesvägledningen för den svenska skolungdomen, torde till alla delar kunna sägas stå i samklang med tankegångarna i den internationella rekommendationen.

Terminologiska frågor

Uttrycket *yrkesvägledning* användes här som en gemensam beteckning för det bistånd, som ges den enskilde i syfte att lösa problem i samband med yrkesval under hänsynstagande såväl till individuella förutsättningar som till sysselsättningsmöjligheterna.

De moment av yrkesvägledningen, som ha till uppgift att förbereda ungdomarna för yrkesvalet, innebära meddelande av kunskap om olika yrkesförhållanden och hjälp till analys av de individuella anlagen. Man talar i detta sammanhang om *yrkesorientering,* som avser att ge kunskaper, som bidra till en allsidig belysning av olika yrken och utbildningsvägar med hänsyn tagen till de krav olika yrken och arbetsformer ställa på individen. Genom *studieorientering* kunna skolornas elever inför linjeval och ämnesval orienteras om innebörden av de fortsatta studierna både vad gäller deras innehåll och de krav de ställa på den studerande. *Anlagsorienteringen* avser att hjälpa eleverna att klarlägga sina personliga förutsättningar för olika yrkesvägar (intressen, begåvning, karaktärs- och temperamentsegenskaper samt fysiska förutsättningar). Ett särskilt hjälpmedel vid anlagsorienteringen utgöra psykotekniska anlagsprövningar med anlitande av olika slags skriftliga och muntliga tests eventuellt kompletterade med praktiska prov.

Beträffande yrkesorienteringen gäller — liksom beträffande anlagsorienteringen —, att den kan vara övervägande praktisk eller teoretisk, beroende på vilka metoder som tillämpas. Sådana anordningar, som ge ungdomarna tillfälle att direkt genom studiebesök eller arbetspraktik lära känna olika arbetsmiljöer och pröva sin egen förmåga, höra till den praktiska orienteringen. Andra metoder, som innebära, att vederbörande få erfarenheter i andra hand, t. ex. genom lektioner, föredrag, litteratur eller film, kunna sägas ge en mer teoretisk orientering.

Då den enskilde fattat ett beslut ifråga om valet av yrke, har yrkesvägledaren att vid behov genom en rad *praktiska åtgärder* hjälpa till att förverkliga yrkesplanerna. Som exempel på sådana praktiska åtgärder kunna nämnas anskaffande av lämplig utbildningsplats eller anställning, anvisningar rörande lån och stipendier samt sociala stödåtgärder av annat slag.

Yrkesvalet och anpassningen till yrket sker mera sällan vid en bestämd tidpunkt utan måste vanligen betraktas som en fortgående process. Yrkesvägledningen omfattar därför även s. k. *efterkontakt,* som innebär, att yrkesvägledaren någon tid efter det pojken eller flickan påbörjat en yrkesutbildning eller på annat sätt slagit in på en för honom ny yrkesväg söker återknyta kontakten. Efterkontakten ger yrkesvägledaren tillfälle att förvissa sig om att de vidtagna åtgärderna varit ändamålsenliga och att ungdomarna förefalla att lyckas genomföra utbildningen, finna sig till rätta med den nya arbetsmiljön och överhuvudtaget anpassa sig till yrket. Efterkontakten kan ha olika motiveringar: dels att hjälpa den enskilde att fullfölja sina planer, dels att kontrollera, att den hjälp, yrkesvägledningen tidigare lämnat, varit ändamålsenlig, dels att rent statistiskt söka överblicka, var de yrkesväljande ungdomarna slutligen hamna.

Yrkesvalets frihet

Yrkesvägledningen bör aldrig söka begränsa den enskildes möjligheter att själv välja levnadsbana. Det torde också i vårt land råda enighet om att samhället ej kan eller bör genom någon form av påtryckning påtaga sig ansvaret för det slutliga avgörandet av den enskildes yrkesval. Det bistånd, yrkesvägledningen avser att lämna, måste därför begränsas till att på olika sätt klarlägga yrkesvalssituationen. Yrkesvalets vikt och betydelse måste framhållas och i den orienterande undervisningen lämnas sådana objektiva upplysningar, som äro nödvändiga, för att vederbörande själv skall kunna göra ett yrkesval, som ej alltför mycket beror av tillfälligheternas spel. Genom enskilda samtal med yrkesvägledare böra ungdomarna få hjälp att bedöma sig själva på grundval av de upplysningar om anlagsutrustning och tidigare prestationer, som inhämtats från olika håll. Ett klarläggande av den enskildes sociala och ekonomiska situation kan också ofta vinnas genom dylika samtal.

Yrkesvägledningen bör således främst ha karaktär av sakliga upplysningar. Rådgivning eller mera personlig påverkan kan visserligen vara nödvändig i vissa fall, särskilt i form av avrådanden, men det kan finnas anledning understryka, att yrkesvägledningen ej bör utformas så, att den avtrubbar individens ansvarskänsla och initiativförmåga.

Vad här sagts om att den enskilde själv bör fatta beslut i yrkesvalsfrågan, gäller framförallt normalt utvecklade personer. Debila och andra ungdomar med mentala rubbningar äro oftast ej hjälpta med enbart objektiva upplysningar och klarläggande resonemang, utan vägledningen måste ej sällan utmynna i direkta råd.

När yrkesvalet synes avgjort, gäller det ofta att hjälpa till att förverkliga planerna. I detta sammanhang torde det vara på sin plats, att yrkesvägledaren lämnar råd och anvisningar rörande praktiska detaljer, så att det uppsatta målet kan nås utan tidspillan eller onödiga kostnader och svårigheter.

Yrkesvägledningens frivillighet

Liksom yrkesvalet i princip bör vara fritt, är det önskvärt, att yrkesvägledningen i regel är frivillig. I den mån yrkesorientering förekommer som ett fast undervisningsämne i skolan eller på annat sätt lägges in i undervisningen, blir den emellertid givetvis obligatorisk för ifrågavarande lärjungar.

Också i vissa andra sammanhang är det önskvärt, att verksamheten är obligatorisk. Den medicinska yrkesrådgivningen är för närvarande så organiserad, att de elever, som skolläkaren anser vara i behov därav, erhålla råd. Yrkesvägledning för hjälpklassbarn och vissa andra kategorier av ungdomar, som ha svårt att klara sig på egen hand, bör ej heller göras frivillig.

Yrkesvägledningen och målsmännen

Föräldrarnas inflytande på barnens yrkesval har i vårt land sedan gammalt varit starkt. Även om detta inflytande på många håll förefaller vara på väg att försvagas, är det ej önskvärt, att yrkesvägledningen opåkallat ersätter föräldraauktoriteten på detta område. Man bör därför i stället sträva efter att bedriva yrkesvägledningen i samförstånd med hemmen. Värdefulla upplysningar om barnens hälsotillstånd och om deras läggning och beteende i hemmet kunna erhållas från målsmännen. Det är naturligt, att yrkesvägledaren genom föräldrarna får upplysningar om familjens ekonomiska situation och sociala ambitioner samt deras egna önskemål beträffande barnens yrkesval. Å andra sidan händer det ofta, att föräldrar behöva orienteras om de yrkes- och utbildningsmöjligheter, som stå öppna för deras barn, ehuru denna yrkesorientering givetvis måste ske i en annan form än den, som i skolan erbjudes ungdomarna. Det måste anses angeläget, att hemmen i god tid underrättas om den yrkesvägledning, som skall förekomma, stimuleras att resonera med barnen om deras yrkesval och om möjligt beredas tillfälle att träda i personlig kontakt med dem, som handha verksamheten.

Tidpunkten för yrkesvägledningen

Erfarenheten har visat, att yrkesvägledningen ej kan koncentreras till en viss tidpunkt utan måste göras till en fortgående process, vars längd blir beroende av de olika individernas yrkesvalsmognad och utbildningsförhållanden.

De förberedande yrkesvägledningsmomenten — främst yrkesorienteringen — kunna påbörjas relativt tidigt, redan i skolan innan ännu eleverna nått den mognad, som fordras för att på ett riktigt sätt kunna välja yrke eller någon yrkesbestämd utbildningslinje. Tidpunkten, då den yrkes- och anlagsorienterande undervisningen skall påbörjas, kan för övrigt av skolorganisatoriska skäl ej göras beroende av de olika elevernas individuella utveckling, trots att det i vissa fall kanske skulle vara önskvärt.

Även om en individuell anpassning sålunda ej alltid är möjlig att genomföra, bör man vid uppgörande av yrkesvägledningsprogram för olika skolformer ta hänsyn till att de olika yrkesvägledningsmomenten fordra olika grad av mognad hos ungdomarna. Den enskilda vägledning, som avser att leda fram till ett slutgiltigt yrkesval, torde ställa de största kraven på mognad och stabilitet hos personligheten.

Som allmän regel bör gälla, att det slutliga yrkesvalet uppskjutes så länge som möjligt — dock med iakttagande av att ungdomarna böra vara väl förberedda vid den tidpunkt, då de skola lämna skolan eller då de inom skolan ställas inför en valsituation, som måste lösas.

Olika undersökningar ha visat, att det definitiva yrkesvalet och den

slutliga anpassningen inom yrkesområdet ofta dröjer avsevärd tid[1]. Det må därför understrykas, att en yrkesvägledning, som påbörjas inom skolans ram, bör fullföljas och kompletteras med en systematisk efterkontakt, så att yrkesvägledaren har möjlighet att hjälpa dem, som ännu ha svårigheter att få fotfäste ute i arbetslivet.

Det bör i detta sammanhang framhållas, att man genom den enskilda vägledningen ej kan forcera fram några välgrundade beslut hos den unge. Yrkesvägledning under brådska är således ej försvarlig. Även i övrigt böra de yttre betingelserna vara sådana, att yrkesvägledningen kan försiggå ostört.

Yrkesvägledningen och psykotekniken

En av yrkesvägledarens svåraste uppgifter är utan tvivel att göra sig en riktig bild av ungdomarnas anlagsutrustning. Skolungdomarnas självbedömningsförmåga är ofta otillräcklig, särskilt innan de förvärvat de erfarenheter, som kunna vinnas genom praktiskt arbete ute i förvärvslivet.

Lärarna ha genom sin utbildning och sitt rika jämförelsematerial goda möjligheter till elevbedömning, men de situationer inom skolans värld, som ge tillfälle till eleviakttagelser, äro, även om de samvetsgrant utnyttjas, ej så skiftande, att skolan alltid kan ge en allsidig beskrivning av elevernas anlag.

Det är därför värdefullt, att yrkesvägledningen i särskilt tveksamma fall, då tillräcklig klarhet om individens begåvning ej står att få på andra vägar, även kan begagna sig av psykotekniska hjälpmedel vid anlagsbedömningen. Vissa psykotekniska institutioner, knutna till universitet och högskolor, böra därför utnyttjas på så sätt, att mera problematiska fall remitteras dit för anlagsundersökning. Om skolpsykologer i framtiden komma att anställas mera allmänt, böra deras testpsykologiska sakkunskap kunna utnyttjas även för anlagsundersökningar.

En psykoteknisk anlagsprövning bör dock enligt kommitténs uppfattning aldrig ensam tillmätas någon avgörande betydelse utan måste betraktas som ett bland flera hjälpmedel.

Unga personer böra ej remitteras till anlagsprövning, förrän man kan förmoda, att deras anlagsutrustning blivit så differentierad eller de eljest nått sådan utveckling, att testningen kan beräknas belysa frågan om deras lämplighet för olika yrkesområden.

Kommittén anser sig ej ha anledning att närmare gå in på utformningen av de psykologiska proven men vill dock framföra vissa allmänna önskemål.

Anlagsprövningen bör ej enbart innebära ett mekaniskt registrerande

1 Se bl. a. ungdomsvårdskommitténs betänkande del VI (SOU 1948: 41). En ännu ej avslutad undersökning inom arbetsmarknadsstyrelsen rörande manliga 20-åringars arbets- och yrkesförhållanden synes peka i samma riktning.

av vissa objektivt mätbara prestationer, utan testningen bör om möjligt kompletteras med iakttagelser rörande vederbörandes grundläggande arbetsegenskaper, såsom förmåga till systematiskt arbete, förmåga att fördela uppmärksamheten, koncentrationsförmåga, detaljsinne.

Sedan den psykologiska expertisen i ett utlåtande sammanfattat resultaten av de genomgångna testen, bör det överlåtas åt yrkesvägledningen att dra de praktiska slutsatserna genom att fortsätta yrkesvalsresonemangen under hänsynstagande till vad som framkommit vid anlagsprövningen. Det torde nämligen ej vara möjligt för den psykologiskt utbildade personalen vid de vetenskapliga institutionerna att hålla sig à jour med arbetsmarknadsläget inom olika yrken, med yrkesutbildningen på olika områden och med de krav, som ställas på yrkesutövarna.

Yrkesvägledningens sociala uppgifter

Det visar sig tyvärr alltför ofta, då ungdomar skola förverkliga sina yrkes- och utbildningsplaner, att de stöta på svårigheter av olika slag. Ekonomiska problem pocka på sin lösning. Det gäller då inte bara att inventera alla möjligheter till stipendier, lån och extra inkomster. Det kan också vara nödvändigt, att yrkesvägledningen hjälper till med att beräkna kostnaderna för en kommande utbildning. Inte sällan bli möjligheterna att uppbringa bostad eller plats på lärlingshem e. dyl. avgörande, då det är fråga om att påbörja en anvisad plats eller en tillgänglig skolmässig utbildning. Det är ej heller ovanligt, att konflikter inom familjelivet hindra en pojke eller en flicka från att påbörja eller fullfölja en eljest lovande bana.

Samarbetet mellan å ena sidan yrkesvägledningen och å andra sidan barnavårdsnämnden och andra sociala nämnder samt den av landstingen organiserade psykiska barna- och ungdomsvården bör vara sådant, att ett otvunget samråd kan äga rum beträffande de ärenden, som ligga på gränsen mellan de olika organens kompetensområden. Då skolsköterskor, läroverks- och hjälpklasskuratorer f. n. ha vissa rent sociala arbetsuppgifter, torde yrkesvägledningen i många fall kunna påräkna stöd från deras sida. Även samarbetet med ungdomsgårdar och ungdomsföreningar bör vara av värde i detta sammanhang, bl. a. när det gäller att hjälpa ungdom med sociala anpassningssvårigheter.

I alla de fall, då de praktiska svårigheterna ej kunna undanröjas med hjälp av andra institutioners medverkan, måste emellertid yrkesvägledningen ingripa och fatta sin "vägbanande" uppgift relativt vitt, om inte verksamheten skall bli alltför teoretisk och ineffektiv.

Det måste understrykas, att de praktiska hjälpåtgärderna endast böra vidtagas i sådana fall, då det är uppenbart, att individen eljest skulle gå miste om sina möjligheter att fullfölja sin yrkesbana. Genom en överdriven omvårdnad från det allmännas sida i vardagens motigheter kunna ungdomar lätt förlora något av sin självständiga handlingsförmåga.

En yrkesvägledning utformad så, som kommittén i det följande kommer att föreslå, ställer stora anspråk på dem, som utöva verksamheten. Yrkesvägledningens olika moment medföra krav i fråga om bl. a. kännedom om skolväsendet, yrkesutbildningsväsendet och stipendieväsendet, kunskaper om yrkesvärlden och om läget på arbetsmarknaden, undervisningsvana, medicinsk sakkunskap, psykologisk bedömningsförmåga, testpsykologiska kunskaper och slutligen inte minst förmåga till personlig, förtroendeingivande kontakt med ungdom. Det torde vara orimligt att begära, att en och samma person hos sig skall förena alla dessa egenskaper, färdigheter och kunskaper. Därför måste en arbetsfördelning genomföras, så att yrkesvägledningsverksamheten bedrives genom ett organiserat samarbete mellan olika institutioner och befattningshavare. Samarbetet bör ej endast ske mellan de lokala organ, som tillsammans svara för "fältarbetet", utan även genom fortlöpande samverkan mellan de centrala chefsmyndigheterna för skolan, yrkesutbildningsväsendet och arbetsförmedlingen.

TREDJE KAPITLET

Yrkesvägledningens utformning under nuvarande skolorganisatoriska betingelser

A. Den nuvarande situationens författningsmässiga underlag

För närvarande saknas i stor utsträckning stadganden och direktiv från Kungl. Maj:t och från den centrala skolmyndigheten rörande yrkesvägledningen inom skolan. Sålunda innehåller folkskolestadgan ej några föreskrifter i detta avseende. Fortsättningsskolestadgan av 1918 innehåller däremot följande bestämmelse i 10 §:

"I samband med arbetet i fortsättningsskolan bör åt lärjungarna givas behövlig ledning vid val av yrke, varjämte lämpliga åtgärder böra vidtagas, för att skolan i samförstånd med den offentliga arbetsförmedlingens organ må kunna medverka till lärjungarnas anställande inom de arbetsområden, för vilka de kunna antagas äga de bästa förutsättningarna."

Enligt gällande undervisningsplan för folkskoleseminarierna (K. K. den 18 juni 1937) skall undervisningen i psykologi och pedagogik i såväl den fyraåriga linjens som studentlinjens sista klass omfatta "även något om yrkesval och yrkesrådgivning".

Läroverksstadgan innehåller inga andra bestämmelser om yrkesvägledning än ett par stadganden om rektors befattning med ämnesvalet på det differentierade gymnasiet.

"Där rektor och klasskonferens med hänsyn till lärjunges studieförutsättningar och blivande yrkesval samt vissa andra omständigheter finna det lämpligt, må lärjunge kunna välja tilläggsämne" (§ 9 mom. 4).

"Det åligger rektor att lämna lärjungarna erforderliga anvisningar och råd med avseende på deras val av ämnen" (§ 9 mom. 7).

Rörande den medicinska yrkesrådgivningen finnas bestämmelser dels i K. K. den 15 juli 1944 angående den statsunderstödda hälsovården vid bl. a. folk- och småskolor, dels i läroverksstadgan (§ 158 mom. 1, punkt m). Närmare anvisningar för den medicinska sidan av yrkesvägledningen ha utfärdats av skolöverstyrelsen den 10 juli 1944.

Den yrkesvägledning, som f. n. bedrives i skolorna, sker emellertid ej endast med stöd av ovan nämnda bestämmelser i skolförfattningarna utan även i enlighet med K. K. den 30 december 1947 angående den offentliga arbetsförmedlingen. Denna kungörelse ger i § 7 arbetsförmedlingen möjlighet att förlägga sin yrkesvägledande verksamhet till skolor av olika slag.

"Till den offentliga arbetsförmedlingen skall vara knuten en yrkesvägledande

verksamhet med uppgift att stå allmänheten till tjänst med råd och upplysningar i yrkesvals- och utbildningsfrågor samt att på annat sätt genom lämpliga åtgärder främja den enskildes yrkesutbildning och yrkesanpassning.

Yrkesvägledning må meddelas såväl i samband med arbetsanvisning som utan sådant samband och skall, när sådant befinnes lämpligt, organiseras i samarbete med och som ett led i den utbildande, uppfostrande eller socialvårdande verksamhet, som bedrives av skolor och andra samhällsinstitutioner samt av enskilda organisationer."

Beträffande bestämmelser om yrkesvägledning inom försöksverksamheten med enhetsskola, se fjärde kapitlet.

Det författningsmässiga underlaget är sålunda ytterligt ringa, vad gäller stadganden angående yrkesvägledningens omfattning i både folkskolor och läroverk. Av denna orsak föreligger det begränsade möjligheter för skolornas lärare, överlärare och rektorer att för det yrkesvägledande arbetet finna impulser och anvisningar i gällande författningar. Det är därför förklarligt, om många lärare stått tveksamma inför frågan, om de överhuvud skola göra någonting i detta sammanhang, vad de i så fall skola göra och hur de skola göra det.

I de högre skolorna synas rektorerna ofta ha varit tveksamma beträffande det utrymme, som på olika stadier inom skolan lämpligen borde beredas yrkesvägledningen. Verksamhetens utformning och dess plats i skolans liv växlar avsevärt från en skola till en annan. Den yrkesvägledning, som bjuds eleverna, blir därför också av växlande effektivitet.

B. Initiativ för att öka skolans medverkan

För folkskolans del utsändes år 1929 till de lokala skolmyndigheterna en promemoria, uppgjord i samarbete mellan skolöverstyrelsen och arbetsförmedlingens dåvarande tillsynsmyndighet, socialstyrelsen, "beträffande skolornas medverkan vid skolungdomens yrkesval och arbetsanvisning". Anvisningarna i denna promemoria voro nog så betydelsefulla vid den tidpunkt, då de tillkommo, men i dagens situation äro de icke längre ändamålsenliga. Dessutom torde cirkuläret numera vara okänt för de lokala skolmyndigheterna på många håll.

Bristen på bestämmelser angående vad som i fråga om yrkesvägledning skulle göras av skolans lärare eller av ungdomsförmedlingens tjänstemän inom undervisningens ram framträdde allt starkare. I tidskriften "Skola och samhälle" (häfte 1—2, 1942 sid. 52 ff), där det program presenterades, som legat till grund för arbetsförmedlingens organisationsarbete på detta område, uppdrogos emellertid riktlinjer för en arbetsfördelning mellan skola och arbetsförmedling. Sålunda borde uppgiften att ge eleverna förhandskunskap om det moderna yrkeslivets förhållanden, krav och möjligheter anförtros åt skolan. Enskild yrkesvägledning, platsanskaffning och efterkontakt skulle åvila ungdomsförmedlingen. Också i skolutredningens

tidigare omnämnda utredning (SOU 1945: 43) framhöllos liknande synpunkter.

I avvaktan på att yrkesvägledningen i skolan skulle regleras, har sedan 1943, då särskilda skolkonsulenter anställdes hos dåvarande arbetsmarknadskommissionen (nuvarande arbetsmarknadsstyrelsen), ett betydelsefullt informations- och instruktionsarbete bedrivits. Detta har skett för att stimulera lärare och skolchefer inom olika skolformer och i olika delar av landet till ett aktivt intresse för yrkesvalsfrågorna inom skolan.

Till dåvarande arbetsmarknadskommissionen funnos knutna två lärardelegationer, en sammansatt av representanter för skolledare och olika lärargrupper inom folkskolan och en representerande rektorer och olika lärarkategorier inom de högre skolorna. Dessa delegationer hade till uppgift dels att fungera som rådgivande organ framför allt rörande principfrågor i samband med yrkesvägledningens utformning i skolan, dels ock inom skolans värld skapa intresse för yrkesvägledning.

Vid folkskoleseminarierna brukar sedan ett antal år arbetsmarknadsstyrelsens folkskolekonsulent hålla en dubbelföreläsning för de avgående eleverna om yrkesvägledningens metodik i folkskolan. Skolöverstyrelsen har under år 1949 i skrivelse till folkskoleseminariernas rektorer rekommenderat denna föreläsningsverksamhet.

Arbetsmarknadsstyrelsen har genom anordnande av kurser för lärare och genom anställande av s. k. kontaktmän — för närvarande ca 150 st. och till 90 % rekryterade bland lärare i folkskolan — samt genom ett stort antal konferenser sökt kontakt med folkskolans lärarkår. Under tiden för ungdomsförmedlingens utbyggnad informerades vid s. k. lagstadgade möten, pedagogiska dagar o. dyl. i runt tal 10.000 lärare om yrkesvägledningens arbetsuppgifter och den yrkesorienterande undervisningens metodik.

Inom de flesta inspektionsområden utsända statens folkskoleinspektörer sedan flera år tillbaka, efter samråd med ungdomsförmedlingen, varje år en P. M. till lärarna i folkskolans avgångsklasser rörande planläggningen av yrkesvägledningsarbetet under läsåret.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1952/53 hemställt att få göra en omarbetning av 1919 års undervisningsplan för rikets folkskolor. I Kungl. Maj:ts proposition nr 149 år 1952 har beräknats ett belopp av 10.000 kr. för en dylik revision.

Överstyrelsen har den 3 april 1951 fastställt "Normalundervisningsplan för fortsättningsskolan" och "Anvisningar vid medgivande genom vederbörande folkskoleinspektör av mindre avvikelser från tim- och kursplanerna i undervisningsplanen för rikets folkskolor". Dessa båda cirkulär, vilka kunna bli av betydelse för den yrkesorienterande undervisningen i folk- och fortsättningsskolor, äro emellertid av provisorisk natur.

Av övergångsstadganden i samband med *normalundervisningsplan för fortsättningsskolan* framgår, att de tidigare fastställda särskilda tim- och

kursplanerna för fortsättningsskolan kunna tillämpas tills vidare. Folkskoleinspektören kan emellertid yrka på att de nya planerna skola tillämpas. I sådant fall är skolstyrelsen skyldig att tillämpa normalundervisningsplan eller söka tillstånd att avvika från nämnda plan.

Fortsättningsskolan bör enligt normalundervisningsplanen "lämna lärjungarna handledning ifråga om val av levnadsbana". Sådan yrkesvägledning kan förekomma i samband med ämnena medborgarkunskap och arbetskunskap. För ämnet medborgarkunskap finnas anvisningar angående bl. a. undervisningen i yrkesorientering:

"7 Vid den yrkesorientering, som bör förekomma, lämnas samtalsvis en kort översikt över olika yrkesområden och särskilt sådana, som kunna antagas komma ifråga för lärjungarna. I den mån tiden medgiver belysas de olika yrkena genom besök på arbetsplatser, varvid om möjligt fackmän redogöra för fordringarna för inträdet i visst yrke, utbildningen och villkoren för framgång däri. Anknytning bör ske till undervisningen i de praktiska ämnen, som ingå i kursen. Lärjungarna böra få kännedom om vilka skolor och utbildningsanstalter som stå öppna för dem. Även folkhögskolans uppgift bör klarläggas för dem. Samarbete bör sökas med ungdomsförmedlingen."

Hur yrkesorienteringen skall bedrivas, då den meddelas i samband med ämnet arbetskunskap, framgår ej av anvisningarna.

De ovan nämnda *anvisningarna vid medgivande av avvikelser från tim- och kursplaner* för folkskolan beröra yrkesorienteringens ställning inom skoldistrikt med sjuårig folkskola och ettårig fortsättningsskola med mindre än 360 timmars kurs.

De nya bestämmelserna innebära beträffande sjunde klassen i sådana skoldistrikt, att folkskoleinspektör, på framställning av skoldistrikt och sedan tillfälle beretts lärarkåren att yttra sig i ärendet, kan medge avvikelse från kursplanen i ämnet historia så, att ämnet utökas med ett flertal kursmoment berörande samhälleliga och medborgerliga frågor. Bland dessa moment ingår "Något om skolor och utbildningsanstalter samt om möjligheter i övrigt för fortsatt utbildning. Teoretisk yrkesorientering." Till samtliga dessa kursmoment anslås högst en veckotimme av ämnets timtal i sjunde klassen. Härutöver må i samband med yrkesorienteringen högst fem heldagar under läsåret utbytas mot besök vid arbetsplatser m. m.

Vid de högre skolorna ha arbetsmarknadskommissionen, respektive arbetsmarknadsstyrelsen och dess lokala organ sökt informera skolans representanter beträffande yrkesvägledningens arbetsformer. Sålunda ha s. k. rektorskonferenser hållits i olika delar av landet. Ungdomsförmedlingstjänstemän och arbetsmarknadsstyrelsens läroverkskonsulenter ha vid sammanträden med större eller mindre grupper av lärare diskuterat yrkesvägledningens mål och metoder, även om man ej såsom beträffande folkskolan syftat till att lärarna vid de högre skolorna skulle övertaga ansvaret för den yrkesorienterande undervisningen. Information av blivande

lärarkandidater har även förekommit i Umeå och Stockholm. Genom en enkät bland samtliga läroverksrektorer rörande deras erfarenheter av och inställning till det tillämpade yrkesvägledningsprogrammet kartlades för några år sedan önskemålen ute i skolorna.

C. Yrkesvägledningen inom folkskolan

1. Den nuvarande verksamheten

Den yrkesvägledningsverksamhet i folkskolan, som utövas av flertalet tjänstemän vid ungdomsförmedlingen och av de till denna knutna deltidsanställda kontaktmännen, bedrives främst i avgångsklasser (klasserna 7 och 8), i någon utsträckning dock även i fortsättningsskolan och högre folkskolan.

Yrkesvägledning meddelas vid yrkesorienterande lektioner i skolorna, varvid samma föredrag i vissa fall kan åhöras av flera läraravdelningar, och vid individuella mottagningar i skolorna eller på ungdomsförmedlingen.

Som hjälpmedel användas de av arbetsmarknadsstyrelsen utgivna broschyrerna "Att välja yrke" och "Skolor för yrkesutbildning". "Svenskt yrkeslexikon", som utgives på lösa blad (i pärm), tillställes fortlöpande samtliga folkskolor med åttonde klass. Andra hjälpmedel äro ett för eleverna avsett frågeformulär "Frågor inför yrkesvalet" och formulär för skriftliga utlåtanden från lärare och skolläkare rörande eleverna.

De lektioner, som f. n. hållas vid ungdomsförmedlingstjänstemännens besök i de olika skolorna, syfta främst till att ge allmänna synpunkter på yrkesvalets betydelse samt kortfattade upplysningar om arbetstillfällen och yrkesutbildningsmöjligheter. Man söker skapa kontakt med eleverna och ge en presentation av ungdomsförmedlingen och dess arbetssätt. Någon egentlig yrkes- eller anlagsorienterande undervisning kan det i regel ej bli fråga om, då tiden i de flesta fall endast medger ett par lektioner i varje klassavdelning. Verksamheten har på grund av de personella resursernas otillräcklighet ej kunnat utsträckas över hela landet. Yrkesvägledning i denna form förekom under läsåret 1950/51 sålunda i endast 565 kommuner och berörde 33.500 elever. Mer detaljerade uppgifter om verksamhetens omfattning under läsåret 1950/51 lämnas i bilaga 2.

Inom ett flertal skoldistrikt (ca 50) förekommer f. n. praktisk yrkesorientering i den formen, att eleverna i folkskolans sista klass under läsåret få utföra en kortare tids praktikarbete på någon arbetsplats. Praktiktidens längd är på vissa orter en eller två veckor och inom några skoldistrikt en dag per vecka under hela läsåret. Anskaffningen av platser och utplaceringen sker i flertalet fall genom arbetsförmedlingen. På några orter ha lärarna emellertid åtagit sig dessa uppgifter.

Utöver den här omnämnda verksamheten, som företrädesvis bedrives av

ungdomsförmedlingens tjänstemän, torde folkskolans lärare på många orter meddela yrkesorienterande undervisning. Särskilt inom flera av de skoldistrikt med obligatorisk åttonde klass, vilka i sina undervisningsplaner ha yrkesorientering, nedlägga lärarna ett intresserat arbete. Dessa skoldistrikt erhålla broschyrmaterial och blanketter från ungdomsförmedlingen. Någon särskild statistisk sammanställning över denna gren av folkskolans undervisning finns ej, varför något sammanfattande omdöme om dess utbredning och intensitet ej kan avges av kommittén.

2. Kommitténs förslag

Införandet av de yrkesorienterande kursmoment, som ingå i ovan nämnda provisoriska "Normalundervisningsplan för fortsättningsskolan" och "Anvisningar vid medgivande av mindre avvikelser från tim- och kursplaner i undervisningsplanen för rikets folkskolor", är, som tidigare redovisats, beroende av om vissa förutsättningar föreligga eller ej. Detta innebär, att yrkesorienteringen ännu ej är enhetligt reglerad. Trots de vidtagna åtgärderna, som syfta till att stimulera den yrkesorienterande undervisningen i folk- och fortsättningsskolan, kvarstår ändå som en svaghet, att denna undervisning i viss mån blir beroende av i vilken utsträckning skoldistrikt och folkskoleinspektörer ägna tillräcklig uppmärksamhet åt saken.

Vad beträffar yrkesorienteringen i folkskolans åttonde klass, är ej heller denna enhetligt reglerad. Undervisningsplan för klass 8 fastställes för närvarande av skolöverstyrelsen för varje särskilt skoldistrikt, som gör framställning om införandet av ett åttonde skolår. Enligt uppgift från skolöverstyrelsens folkskoleavdelning ha kurs- och timplaner fastställts för ett 80-tal skoldistrikt, och nära nog samtliga planer torde innehålla något om yrkesorientering. Denna är vanligen avsedd att meddelas som ett moment i ämnena medborgarkunskap eller historia. Det framstår dock som en brist, att något timantal ej är fastställt för yrkesorienteringen.

Av det ovan anförda torde framgå, att utförligare, enhetliga direktiv i någon form böra utfärdas och att dessa direktiv böra angiva:

1. Yrkesvägledningens omfattning i folkskolan.
2. Arbetsfördelningen mellan skola och ungdomsförmedling.
3. Metodiska anvisningar för yrkesvägledningens bedrivande.

Verksamhetens omfattning

Systemet med s. k. "cirkulärundervisning", dvs. undervisning med stöd av cirkulär från Kungl. Maj:t eller skolöverstyrelsen rörande någon fråga, som delvis faller utanför skolans ämneskrets, t. ex. trafikundervisning, sparverksamhet, luftskydd m. m., skulle kunna tänkas tillämpat även beträffande yrkesvägledningen. Det synes dock kommittén vara av vikt, att den yrkesorienterande undervisningen knytes fastare till den ordinarie undervisningen.

Av flera skäl skulle det vara fördelaktigt, om ett visst timantal kunde fastställas för den yrkesorienterande undervisningen. Så snart skolöverstyrelsens framställning om bemyndigande att omarbeta undervisningsplanen för rikets folkskolor vinner bifall, torde, enligt kommitténs mening, tidpunkten vara inne att genom enhetliga bestämmelser inlemma yrkesorienteringen i folkskolans undervisning, varvid också bör prövas frågan, om de yrkesorienterande momenten böra koncentreras till avgångsklassen eller eventuellt sättas in även tidigare.

De metodiska anvisningar, som kunna komma att utfärdas i anslutning till nya kursmoment i yrkesorientering, böra i viss mån ge lärarna fria händer att anpassa undervisningen till lärjungarnas behov av orientering och till förhållandena på orten.

I skolöverstyrelsens anvisningar för yrkesorienteringen i fortsättningsskolan (se under Normalundervisningsplan för fortsättningsskolan, sid. 20) föreslås studiebesök, varvid om möjligt fackmän redogöra för olika sidor av yrket. Kommittén vill understryka värdet av studiebesök på arbetsplatser. I tider av brist på arbetskraft inom ett yrkesområde torde det emellertid vara särskilt betydelsefullt, att alla upplysningar, som kunna påverka rekryteringen, äro fullt sakliga och utan något inslag av propaganda. I ett sämre arbetsmarknadsläge åter torde "fackmännen", antingen man därmed avser arbetsgivare eller arbetstagare inom en bransch, vara mindre intresserade av att lämna sitt bidrag till skolungdomens yrkesorientering. Kommittén vill därför föreslå, att huvudprincipen blir den, att den yrkesorienterande undervisningen meddelas av någon därtill utbildad, opartisk person. Det torde ligga närmast till hands, att klasslärarna anförtros också denna gren av undervisningen. Kommittén förutsätter, att dess föreslagna efterträdare, det permanenta samarbetsorganet mellan skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning (se sid. 46), kommer att beredas tillfälle yttra sig, innan definitiva metodanvisningar fastställas i samband med nya undervisningsplaner för folkskolan.

Då det gäller att taga ställning till yrkesorienteringens omfattning, bör hänsyn tagas till det antal läsår, skolan omfattar. I en åttaårig folkskola bör i sista klassen anslås ett större antal timmar i yrkesorientering än i en sjuårig. I åttonde klass torde nämligen elevernas yrkesvalsmognad vara så pass stor, att det lönar sig att lägga ned mer tid på yrkesorienteringen här än i sjunde klass. I skolor, där sjunde klass är avgångsklass, är det dock av vikt, att yrkesorientering meddelas.

På basis av vad ovan anförts föreslår kommittén, att för yrkesorientering i den *sjuåriga* folkskolans avgångsklass anslås ca 15 timmar.

Det är kommitténs uppfattning, att i den sjuåriga folkskolans avgångsklass någon praktisk yrkesorientering icke är att förorda. I tider med sämre arbetsmarknadsläge torde sjunde klassens elever vara något mer

svårplacerade jämfört med åttonde klassens elever. Vidare kan det med hänsyn till olycksfallsriskerna bli svårare att finna lämpliga arbetsuppgifter för sjunde klassens elever, särskilt på industriorter. Kommittén vill för sin del i stället rekommendera planmässiga *studiebesök*, varvid eleverna i sjunde klass, där denna klass är avgångsklass, delas in i smärre grupper alltefter yrkesintressen och lämnas tillfälle att följa arbetet på vissa arbetsplatser. Dessa studiebesök kunna sedan bli föremål för diskussioner och allmänorienterande resonemang i lektionsrummet.

I fortsättningsskolan böra ca 15 timmar anslås för yrkesorientering. Härigenom blir det sammanlagda antalet timmar i sjunde klass och i fortsättningsskolan ungefär detsamma, som här nedan föreslås för åttonde klass.

I yrkesbetonade (s. k. yrkesbestämda) fortsättningsskolor utan undervisning i medborgarkunskap synes någon allmän yrkesorientering ej kunna komma ifråga, bl. a. beroende på att läraren i arbetskunskap ej alltid kan beräknas ha tillräcklig överblick över samtliga yrkesbanor. Däremot bör i anslutning till ämnet arbetskunskap ges en översikt över olika arbets- och utbildningsmöjligheter inom det yrkesområde fortsättningsskolan avser att utbilda för.

I den *åttaåriga* folkskolan bör lämpligen en veckotimme under sista läsåret ägnas åt yrkesorientering. Dessutom böra under näst sista läsåret hållas föräldramöten klassvis och en eller annan lektion för att orientera eleverna om möjligheterna att från sjunde klassen övergå till verkstadsskola. Yrkesorienteringen i åttonde klass bör vara ett eget ämne på schemat.

Frågan om tidpunkten för yrkesorienteringen kommer i ett annat läge i skoldistrikt, där sista klassen är differentierad på olika linjer, exempelvis en åttonde klass med allmän samt en eller flera praktiska linjer. Det förefaller i sådana fall nödvändigt, att någon yrkesorientering förekommer i näst sista klassen, om elevernas linjeval skall kunna ske med tanke på ett i det individuella fallet lämpligt yrkesområde.

Å andra sidan är antalet yrkesbestämda linjer ofta mycket litet, varför man aldrig kan utgå från att den, som valt en viss förberedande yrkesutbildning under det sista skolåret, därmed också skulle ha fått en bestämd yrkesinriktning.

Från yrkesvägledningssynpunkt är det snarast önskvärt, att de praktiska linjerna läggas upp så, att var och en ger en mera allmän praktisk utbildning, som är värdefull som förberedelse för ett flertal yrken. Antingen linjerna äro speciellt yrkesbestämda eller mer allmänt upplagda, föreligger ett behov av yrkesorientering under sista läsåret.

Kommittén får därför föreslå, att en yrkesorienterande undervisning omfattande ca 15 timmar införes i näst sista klassen i de åttaåriga folkskolor, vilkas avgångsklass är differentierad på olika yrkesbestämda lin-

jer. Under sista läsåret bör yrkesorienteringen fullföljas, vartill likaledes böra anslås ca 15 timmar.

Samma uppdelning av den yrkesorienterande undervisningen föreslås bli genomförd i skoldistrikt med frivillig åttonde klass. I sjunde klassen böra samtliga elever delta i yrkesorientering ca 15 timmar och i den frivilliga åttonde klassen tillkommer ca 15 timmars fortsatt yrkesorienterande undervisning, vare sig undervisningen under sista skolåret är differentierad på olika linjer eller ej.

I åttonde klass bör vidare erforderligt utrymme beredas den *praktiska* yrkesorienteringen. Hur lång tid som bör avsättas för densamma, torde i viss mån bliva beroende av näringslivets struktur på orten. Skoldistrikten böra rekommenderas att anordna praktisk yrkesorientering i de fall, då möjlighet därtill föreligger. Yrkespraktiken föreslås få en omfattning av minst en och högst två veckor per läsår, såvida ej åttonde klassen är yrkesbetonad och praktikarbetet av denna anledning mer omfattande.

Arbetarskyddslagstiftningen synes ej resa några hinder för genomförandet av en sådan praktisk yrkesorientering. Om eleverna i folkskolornas avgångsklasser sysselsättas med praktisk yrkesorientering antingen högst en dag i veckan under hela läsåret eller 6 dagar i följd per termin, äro de nämligen icke att anse som arbetstagare i arbetarskyddslagens mening enligt ett uttalande av arbetarskyddsstyrelsen i skrivelse den 21 december 1950 till arbetsmarknadsstyrelsen.

Arbetsfördelningen

Skolans uppgifter. När det gällt den *yrkesorienterande* undervisningen, har ungdomsförmedlingen icke utrustats med resurser att på ett tillfredsställande sätt lösa de uppgifter, som enligt kommitténs uppfattning böra ankomma på skolan.

Elevantalet och därmed antalet avgångsklasser ha ökat i avsevärd omfattning. Antalet yrkesvägledare har emellertid icke ökat i proportion härtill. På sina håll ha de stora avstånden bidragit till att yrkesvägledningen i landsbygdens folkskolor har blivit av avsevärt mindre omfattning än i stads- och tätortsskolorna. I några län ha ungdomsförmedlingens tjänstemän från och med läsåret 1949/50 sett sig nödsakade att meddela lärarna, att skolan icke kan påräkna någon hjälp med yrkesorienterande lektioner.

Av olika skäl torde det vara riktigast, att lärarna handha den yrkesorienterande undervisningen. De äro på ett helt annat sätt än yrkesvägledarna pedagogiskt utbildade. Genom det inom folkskolan använda klasslärarsystemet kunna de i sin ordinarie undervisning på ett naturligt sätt anknyta till yrkesorienterande moment. Kontinuerligt kunna de förberedelsevis bibringa eleverna någon kunskap om arbetslivet samt klargöra för dem yrkesvalets betydelse och värdet av en yrkesutbildning.

På grund av vad ovan anförts, vill kommittén föreslå, att den yrkesori-

enterande undervisningen helt anförtros åt skolans lärare. Givetvis bör skolan vid enstaka tillfällen fortfarande kunna anlita en yrkesvägledare.

Folkskolans lärare ha emellertid ej på samma sätt som ungdomsförmedlingens tjänstemän goda tillfällen att i sitt dagliga arbete samla kunskaper och stoff för en verklighetsbetonad undervisning om yrkeslivet. En förutsättning för att undervisningen skall kunna överlåtas på skolan synes därför vara, att en kursverksamhet för folkskolans lärare kommer till stånd. Kommittén återkommer senare till denna fråga under rubriken Instruktionsverksamhet, sid. 27.

Till lärarnas tjänst bör utarbetas material, såsom broschyrer, yrkeslexikon, lektionsutkast, filmöversikter, bandfilmer, litteraturhänvisningar m. m. Dessa hjälpmedel, som delvis redan nu utdelas till landets skolor, böra sammanställas av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med skolöverstyrelsen.

Anlagsorientering. I samband med de yrkesorienterande uppgifterna tillkommer problemet att inrikta elevernas uppmärksamhet på de egna anlagen och intressena och dessas betydelse för yrkesvalet och anpassningen till yrket. Denna anlagsorientering kan i viss mån ske kollektivt men måste bedrivas individuellt, när frågan om vidare utbildning eller utplacering i näringslivet blir aktuell. Den individuella anlagsorienteringen måste ske efter intimt samarbete mellan hemmen, skolan och ungdomsförmedlingen.

Det torde bliva nödvändigt att genom bestämmelser av något slag reglera skolans insats på detta område. Kommittén föreslår följande anordningar:

1. *Lärarna* lämna till ungdomsförmedlingen — i den mån denna begär det — ett utlåtande i skriftlig form (eventuellt kompletterat med muntliga upplysningar) om vissa anlag och egenskaper hos eleverna samt om deras sociala situation. Formulär för sådant utlåtande utarbetas och fastställes av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med skolöverstyrelsen.

2. *Skolläkarnas* skyldighet att avgiva utlåtande i samband med den medicinska yrkesvägledningen bör kvarstå. Nu gällande bestämmelser torde dock bliva föremål för viss omarbetning. Skolläkaren bör vid behov kunna muntligen lämna ungdomsförmedlingen kompletterande upplysningar. Det är även önskvärt, att anvisningarna beträffande den medicinska yrkesvägledningen utformas så, att samtliga specialklasselever bli föremål för dylik rådgivning.

3. I de fall, då särskilda *hjälpklasslärare, hjälpklasskuratorer* eller *skolpsykologer* finnas anställda inom skoldistrikten, böra de rekommenderas att intimt samarbeta med ungdomsförmedlingen såväl ifråga om den enskilda yrkesvägledningen som beträffande utplaceringen på arbetsmarknaden.

4. *Skolledningarna* rekommenderas att anordna föräldramöten kring frågor rörande ungdomens yrkesval och yrkesutbildning. Som tidigare i

detta betänkande framhållits, bör ingen individuell yrkesvägledning förekomma, utan att föräldrarna först aviserats därom och beretts tillfälle deltaga.

Ungdomsförmedlingens uppgifter. *Yrkesorientering.* Genom att skolan övertager den yrkesorienterande undervisningen, torde det endast i undantagsfall bli nödvändigt, att ungdomsförmedlingens tjänstemän hålla yrkesorienterande lektioner.

Anlagsorientering. Med utnyttjande av bl. a. de utlåtanden, som från skolan och dess medicinalpersonals sida lämnats till ungdomsförmedlingen, bör det bli yrkesvägledarens sak att så vitt möjligt klarlägga ungdomarnas situation. Dessutom bör han vid behov genom personliga överläggningar med eleven själv och målsmän, lärare och läkare kunna rätta till eller verifiera sin uppfattning.

Ungdomsförmedlingen bör överhuvud taget ansvara för den yrkesvägledning eleverna kunna vara i behov av, sedan de slutat folkskolan.

Som allmän regel bör gälla, att ungdomsförmedlingen eller, om sådan ej finnes på platsen, annat organ för arbetsförmedlingen svarar för ackvisition av praktik- och utbildningsplatser samt *utplacering* av ungdomarna i arbetslivet. Lärarna böra rekommenderas att icke ägna sig åt arbetsförmedlingsuppgifter annat än i de fall då arbetsförmedlingen ej är representerad på orten. Det hör också till ungdomsförmedlingens uppgifter att handha den nödvändiga *efterkontakten* och förmedla platser till dem, som av en eller annan anledning byta anställning.

Instruktionsverksamhet

En överflyttning av yrkesvägledningsuppgifter till folkskolan förutsätter, att lärarna i ökad utsträckning erhålla utbildning i yrkes- och anlagsorientering.

Först och främst bör seminarieutbildningen ge de blivande lärarna en förberedelse även för dessa uppgifter. Sålunda bör, om kommitténs förslag beträffande yrkesorientering förverkligas, folkskoleseminariernas undervisningsplan ändras beträffande ämnet psykologi och pedagogik, så att yrkesvalets och anlagsorienteringens psykologi kan behandlas utförligare än vad nu synes vara fallet (jfr sid. 17). Förutom dessa moment av undervisningen i psykologi bör ges en kurs i yrkes- och anlagsorienteringens metodik. En sådan kurs måste vara praktiskt inriktad och om möjligt samordnas med undervisningsövningar förlagda till övningsskolans högsta klasser. Metodikundervisningen kan förslagsvis omfatta tio lektioner, och en av övningsskollärarna bör ha ansvaret för densamma. De övningsskollärare, som handha denna undervisning, böra erhålla utbildning vid de fortbildningskurser för lärare, som föreslås i det följande.

Det förutsättes, att behovet av utbildning för yrkesvägledningsuppgifter

kommer att beaktas också vid planeringen av undervisningen i psykologi och samhällskunskap vid de blivande lärarhögskolorna.

De redan utexaminerade lärarnas behov av fortbildning bör tillgodoses genom kursverksamhet. Regelbundet återkommande kurser böra anordnas — eventuellt i olika delar av landet —, varvid skolöverstyrelsen i samarbete med arbetsmarknadsstyrelsen står som arrangör. Kurserna bekostas med medel från skolöverstyrelsens anslag, och kurstiden synes böra omfatta 6—10 dagar. Möjligen kan vid behov någon av dessa kurser ges en speciell uppläggning med tanke på övningsskollärare, som vilja specialisera sig på yrkesvägledningsmetodik.

Dessutom fordras en lokal informationsverksamhet av delvis annan art. Det bör åligga länsarbetsnämnderna att genom konferenser, studiecirklar, möten eller på annat lämpligt sätt fortlöpande informera lärarna i folkskolans avgångsklasser. Därvid böra särskilt yrkesutbildningsmöjligheterna och den lokala arbetsmarknadens förhållanden uppmärksammas, så att lärarna kunna hålla sig à jour med utvecklingen på dessa områden.

Kommittén vill också föreslå, att specialklassernas lärare erhålla någon särskild utbildning i yrkesorientering. De stöta ofta på svårigheter, då de söka bistå sina elever vid deras yrkesval. Frågor om yrkesvägledning för utvecklingshämmade ungdomar borde därför behandlas relativt utförligt vid skolöverstyrelsens kurser för blivande hjälpklasslärare. Om specialklasslärarutbildningen i framtiden blir ettårig, kunna ifrågavarande kursmoment säkerligen utbyggas avsevärt, inte minst med tanke på de lärare, som skola tjänstgöra som kuratorer för hjälpklassklientelet. Men även om en sådan utvidgning av utbildningstiden ej kan ske omedelbart, torde frågorna om hjälpklassungdomens yrkesorientering och arbetsplacering kunna ges något större utrymme på kursprogrammet.

Även vissa andra kategorier av lärare för handikappade barn böra nämnas i detta sammanhang.

Kurser för utbildning av lärare för hörselsvaga barn anordnas årligen av skolöverstyrelsen i samarbete med Hörselfrämjandet. Vid dessa kurser, som pågå under sex veckor, skulle säkerligen även kunna ges undervisning i yrkesorientering med särskild hänsyn till hörselsvaga elever.

Blindlärare, som önska fortbilda sig för yrkesorienteringsuppgifter, kunna deltaga i de feriekurser för folkskollärare, som nämnts i det föregående.

D. Yrkesvägledningen inom högre skolor

1. Den nuvarande verksamheten

Yrkesvägledning bedrives i de högre skolorna dels av befattningshavare vid ungdomsförmedlingen och av arbetsmarknadsstyrelsens konsulenter, dels av vid vissa läroverk anställda kuratorer.

Den verksamhet, som bedrives i arbetsmarknadsstyrelsens regi, har förekommit i nära nog samtliga allmänna läroverk, kommunala gymnasier, mellanskolor och flickskolor, enskilda läroanstalter med studentexamensrätt, ävensom i ett flertal praktiska mellanskolor, högre folkskolor och folkhögskolor. Yrkesvägledningen i dessa skolformer arbetar f. n. med följande metoder:

Broschyrer utdelas till klassföreståndare och elever: i real- och flickskolans avgångsklasser "Skolor för yrkesutbildning" och i valringarna "Gymnasisternas ämnesval".

Orienterande lektioner hållas med eleverna i de berörda klasserna.

Föräldramöten med föredrag och diskussion samt *föräldramottagning* anordnas, varvid tillfälle ges till enskilda samtal mellan föräldrar och yrkesvägledare.

Enskilda samtal föras med elever, som så önska. Vanligen sker detta genom att eleverna lämna lektionen under den tid, samtalet varar. (Tiden varierar från ca en kvarts till tre kvarts timme.)

Frågeformulär ("Frågor inför yrkesvalet") ifyllas av eleverna som ett slags självdeklaration och tjäna som utgångspunkt för det yrkesvägledande samtalet.

Överläggning med lärare (klassföreståndare, rektor eller klasskonferens) äger rum, för att den besökande yrkesvägledaren skall få del av skolans syn på elevernas förutsättningar för skolmässiga studier och vidare utbildning.

Överläggning med skolläkare sker i vissa fall som komplement till skolläkarens skriftliga meddelande till ungdomsförmedlingen.

Anlagsundersökning vid psykotekniskt institut förmedlas i särskilda fall. Undersökningen bekostas efter behovsprövning av arbetsmarknadsstyrelsen.

Förmedling av praktikantanställningar och utbildningsplatser under ferier och efter avslutad skolgång sker med utnyttjande av arbetsförmedlingen.

Verksamhetens omfattning inom olika skolformer och på olika stadier framgår av den redogörelse, som lämnas i bilaga 3, avseende läsåret 1950/51. I samma bilaga lämnas också uppgifter om antalet av yrkesvägledningen berörda klassavdelningar årsvis från och med läsåret 1946/47 och redogörelse för yrkesvägledningen vid de fyra högre allmänna läroverk i Stockholm, där särskilda kuratorer delta i arbetet.

2. Kommitténs förslag

Verksamhetens omfattning

Yrkesvägledningens omfattning inom de högre skolformerna måste avvägas under hänsynstagande till dels elevernas och deras föräldrars behov

av upplysning och vägledning, dels det utrymme, skolan kan ge verksamheten, dels slutligen de yrkesvägledande organens personella resurser. Det arbetsprogram för yrkesvägledningen i de högre skolorna, som här framlägges, utgör därför en kompromiss och kan sägas vara ett normalprogram, som kan undergå förändringar i ena eller andra riktningen, bl. a. beroende på de lokala behoven och resurserna.

När det här nedan föreslås, att vissa yrkesvägledande metoder mera allmänt skola tillämpas i valklasserna, avses endast skolor på orter, där eleverna vanligen övergå till gymnasium från klasserna 3^4, 4^5, 4^6 och 5^7, dvs. företrädesvis real- och flickskolor på orter med 4-årigt gymnasium. För elever, som ämna först efter realexamen övergå till gymnasium, synes någon yrkesvägledning i regel ej behöva förekomma i realskolans näst sista klass.

Studie- och yrkesorienterande broschyrer. Kommittén bedömer det aktuella behovet av broschyrer på följande sätt.

Inom de högre skolformerna föreligger ett behov av en kortfattad, populär framställning rörande vissa skolförhållanden, främst flyttnings- och examensbestämmelser, stipendiebestämmelser och andra interna skolförhållanden och skolsociala frågor. Dessa upplysningar böra sammanställas inom skolöverstyrelsen. Redogörelsen för bestämmelserna om övergång till allmänt gymnasium bör kompletteras med bestämmelser om övergång till handelsgymnasium och tekniskt gymnasium samt lämpligen utarbetas i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning. Sammanställningen kan i varje särskilt fall kompletteras av de lokala skolmyndigheterna och därefter inarbetas i skolkatalog eller årsredogörelse eller tillställas eleverna och deras målsmän i form av ett separat häfte.

En broschyr, som behandlar övergången till gymnasium och linjevalet i samband därmed, frågan om yrkesvalet efter realexamen eller flickskola samt ämnesvalet i flickskolan, bör utarbetas av arbetsmarknadsstyrelsen och utdelas till eleverna på realskolestadiet före den tidpunkt, då övergång till gymnasium sker. Sålunda bör broschyren på orter med fyraårigt gymnasium utdelas i klasserna 3^4, 4^5, 4^6 och 5^7 men eljest i realskolans och flickskolans avgångsklass.

Arbetsmarknadsstyrelsens broschyrer om yrkesutbildningsväsendet böra även erbjudas de elever i real- och flickskolans avgångsklasser, som ha för avsikt att övergå till yrkesutbildning eller förvärvsarbete.

"Gymnasisternas ämnesval" bör liksom hittills utdelas i ringarna I^3 och II^4, så länge gymnasiet behåller sin nuvarande utformning. Om en gymnasiereform genomföres och det nuvarande differentieringssystemet på gymnasiets högstadium avvecklas, skulle denna broschyr eventuellt kunna göras om till en upplysningsskrift för abiturienter rörande studenternas yrkesvärld, intagningsbestämmelser vid högskolor o. dyl. Någon sådan broschyr utges f. n. ej av arbetsmarknadsstyrelsen.

Om det även efter en genomförd gymnasiereform skulle visa sig nödvändigt med någon orientering om ämnesdifferentiering, kan en sådan eventuellt ges i den ovannämnda real- och flickskolebroschyren.

Lektioner, konsultationer m. m. Det framgår av den tidigare lämnade redogörelsen för yrkesvägledningsverksamheten i de högre skolorna, att ungdomsförmedlingens tjänstemän f. n. nedlägga avsevärt mer tid på de enskilda konsultationerna än på lektioner och föredrag. Det är enligt kommitténs uppfattning riktigt att på detta sätt lägga en relativt stor vikt vid en individuell orientering genom personliga samtal, även om denna metod är betydligt mer tidskrävande. Det skulle därför ej vara till gagn för verksamheten att avsevärt ändra på dessa proportioner.

I *valklasserna,* dvs. klasserna 4^5 och 3^4 i realskolor samt klasserna 5^7 och 4^6 i flickskolor, ha hittills förekommit orienterande lektioner vid sidan av andra arbetsformer. Både eleverna och deras föräldrar behöva otvivelaktigt orientering om vart de olika linjerna leda och vilka differentieringsmöjligheter som finnas under de fortsatta gymnasiestudierna. Det synes emellertid tveksamt, om en sådan yrkesorientering bör ha formen av lektioner i valklasserna. Erfarenheten har visat, att eleverna på detta stadium ej alltid ha förmåga att rätt uppfatta de upplysningar, som lämnas generellt, och att sedan i samråd med sina föräldrar tillämpa det sagda på sin egen situation. Den av kommittén föreslagna broschyren för valklasserna skulle säkerligen delvis kunna ersätta den allmänna yrkesorientering, som nu i vissa skolor ges på lektionstid. Om broschyren läses inte bara av eleverna utan också av deras föräldrar, bör den kunna ge de senare åtskilliga upplysningar och synpunkter av betydelse för deras bedömning av barnens valsituation. Kommittén vill därför ej föreslå, att yrkesorienterande lektioner i real- och flickskolans valklasser skola ingå som ett obligatoriskt led i yrkesvägledningsarbetet.

Däremot bör i valklasserna förekomma en studieorientering, som avser att ge eleverna någon föreställning om studielinjer och ämnen, som de ha att välja mellan, och något om vad dessa studier kräva av lärjungarna.

Enligt kommitténs mening är det angeläget, att de föräldrar, som så önska, beredas tillfälle att rådgöra med en yrkesvägledare. Det lämpligaste torde vara, att yrkesvägledaren ställer sig till förfogande vid en mottagning i skolan och att rektor inbjuder föräldrarna att vid detta tillfälle diskutera linjeval och yrkesplaner. Givetvis böra eleverna själva få träffa yrkesvägledaren, vare sig föräldrarna hörsamma inbjudan eller ej.

Realskolans och flickskolans *avgångsklasser* hade vid höstterminens början 1951 14.282 elever, fördelade på 653 klassavdelningar. Dessa elever äro i allmänhet något äldre än valklassernas (i realskolan ett år, i flickskolan två år). Vidare gäller frågan i en stor del av fallen ett omedelbart

val av yrke eller utbildningsväg. Situationen är därför delvis annorlunda än i valklasserna. De elever, som överväga att efter realexamen påbörja en yrkesutbildning av något slag, behöva en allsidig översikt över arbetsmarknadens möjligheter och krav samt utbildningsvägarna och stipendieförmånerna. I skolor, där övergången till gymnasium vanligen sker efter avlagd realexamen, föreligger i realskolans avgångsklass därjämte behov av en studieorientering avseende olika gymnasielinjer motsvarande den, som eljest ges i valklasserna.

En yrkesorienterande undervisning av den omfattning, som av kommittén föreslagits för folkskolans avgångsklass, kan svårligen inpassas i de högre skolornas kursplaner. Kommittén vill för sin del föreslå en orientering, som i mindre utsträckning inkräktar på lektionstiden. Emellertid bör yrkesorienteringen i real- och flickskolornas avgångsklasser omfatta minst två lektioner. Efter en allmänt orienterande lektion böra eleverna med hjälp av ett formulär deklarera sina yrkesplaner och anteckna de frågor, de ha att ställa till yrkesvägledaren. Med ledning av formulären kan sedan den andra lektionen delvis anpassas efter elevernas yrkesplaner. Som hjälpmedel i denna undervisning användes den ovan föreslagna broschyren för real- och flickskolan. På orter, där eleverna vid övergång till gymnasium vanligen gå till det fyraåriga gymnasiet, utdelas broschyren redan i valklassen. För dem, som fortsätta sina studier i real- eller flickskolan, bör broschyren kunna vara till nytta även vid skolans slut. På övriga orter utdelas broschyren först i avgångsklassen. Även arbetsmarknadsstyrelsens översikter över yrkesutbildningsmöjligheter böra användas på detta stadium.

Slutligen böra eleverna före avgången från skolan beredas tillfälle till enskilda samtal med en yrkesvägledare.

De s. k. *valringarna* I^3 och II^4 hade vid början av höstterminen 1951 6.382 elever, fördelade på 274 klassavdelningar.

Till dess nyssnämnda gymnasiereform blivit genomförd, bör yrkesorientering liksom hittills lämnas på detta stadium. Broschyren "Gymnasisternas ämnesval" bör delas ut och tillfälle beredas eleverna att konsultera en yrkesvägledare. Om så befinnes lämpligt och möjligt, kan en lektion föregå de enskilda samtalen.

Det synes också angeläget, att elevernas ämnesval underlättas genom studieorientering avseende ämnen och kursplaner i de två sista ringarna.

Det är ingalunda lätt att förutse, vilket behov av yrkesorientering som kommer att uppstå i ringarna I^3 och II^4, om gymnasiereformen genomföres. Givet är, att eleverna i dessa valringar komma att vilja ställa frågor beträffande de fortsatta studiernas innehåll och om vilka studieanlag som fordras på olika linjer. Det kommer därför att krävas någon form av studieorientering.

Vid mindre läroverk kommer det säkerligen att kunna inträffa, att elever, som ha relativt fast utformade yrkesplaner, ej kunna fullfölja de studier, som snabbast skulle föra till målet. I vissa fall uppstår kanske fråga om att efter kompletteringar, jämsides med de egentliga gymnasiestudierna, byta linje för att därigenom erhålla kompetens för inträde vid viss fackhögskola eller visst verk. I andra fall kan det bli fråga om att övergå till läroverk på annan ort. Sådana problem kunna motivera, att yrkesvägledaren konsulteras, men det är ej möjligt att förutsäga, hur ofta de komma att aktualiseras.

Kommittén kan följaktligen för närvarande ej uttala sig om det kommande behovet av yrkesorientering i valringarna. Först sedan erfarenheter från ett ev. nytt differentieringssystem vunnits, kan ett mera konkret förslag utformas i denna fråga. Emellertid synas eleverna under alla förhållanden böra erhålla någon studieorientering inför de två sista gymnasieåren.

Antalet elever i *abiturientringarna* uppgick vid början av läsåret 1951/52 till 4.776 fördelade på 275 klassavdelningar.

Yrkesvägledningen på detta stadium har under de senare åren tilldragit sig ökat intresse från rektorernas och elevernas sida. Kommittén anser också, att yrkesvägledning fortsättningsvis bör anordnas i sista ringen. Under föredrag — om möjligt på lektionstid — kan yrkesvägledaren något beröra sådana ämnen som läget på studenternas arbetsmarknad, ekonomisk studiehjälp, värnpliktsfrågor, betygskompletteringar m. m. Om dylika frågor, som äro aktuella för flertalet abiturienter, behandlas i form av föredrag eller under en frågetimme, kan tid därigenom vinnas för en mera grundlig, enskild vägledning, som bör erbjudas samtliga abiturienter.

Närmare upplysningar om fackhögskolornas intagningsbestämmelser och om behovet av arbetskraft på olika banor skulle kunna lämnas i en broschyr, under förutsättning av att den nuvarande broschyren "Gymnasisternas ämnesval" i fortsättningen ej behöver komma till användning på valringsstadiet.

Verksamheten bör således omfatta föredrag eller frågetimma samt enskilda samtal med abiturienterna.

Det ovan skisserade programmet innebär, att yrkesvägledning normalt endast förekommer i val- och avgångsklasser. Det inträffar emellertid i stor utsträckning, att elever i de högre skolorna av en eller annan anledning *avbryta* sina studier och sluta skolan i annan klass än avgångsklass.

Om studieavbrottet beror på bristande studieförutsättningar, ekonomiska svårigheter eller ändrade familjeförhållanden, medför avgången från skolan ej sällan stora personliga problem för eleven. Det är också arbetsförmedlingens erfarenhet, att ungdomar med avbrutna läroverksstudier,

om de ej tidigt få någon yrkesutbildning, längre fram i livet ofta kunna bli svårplacerade på arbetsmarknaden. Visserligen få dessa ungdomar, sedan de fullgjort skolplikten, antagas ha kunskaper motsvarande lägst folkskolans kunskapsmått, men de ha ofta svårare än folkskoleungdomarna att anpassa sig i yrkesvärlden på grund av föräldrarnas ambitioner eller kanske egna felslagna förhoppningar.

Det måste därför anses angeläget, att dessa ungdomar snarast komma i åtnjutande av individuell yrkesvägledning, såvida de ej fortfarande befinna sig i skolpliktig ålder och av denna anledning skola återgå till folkskolan.

För ungdomsförmedlingens del stöter det emellertid på stora tekniska svårigheter att sätta sig i förbindelse med de elever, som avbryta sina studier. Kommittén förutsätter emellertid, att rektor eller klassföreståndare vid lämplig tidpunkt hänvisar dessa elever till närmaste ungdomsförmedling.

Folkhögskolornas elever ha i de flesta fall redan varit ute i förvärvslivet, och några av dem ha redan fått fast fot inom ett yrkesområde. Likväl visar erfarenheten, att ett mycket stort antal folkhögskoleelever ha planer på att efter folkhögskolan skaffa sig en yrkesbetonad fortbildning inom det tidigare yrket eller utbildning inom ett annat yrke.

Dessa kategorier av folkhögskoleelever ha ofta ett starkt behov av yrkesorientering. Deras ålder och deras ekonomiska situation gör det särskilt angeläget för dem att planera sin vidare utbildning rationellt. Från samhällets synpunkt är det viktigt att tillvarataga varje begåvningsreserv, och bland folkhögskolans elever finnas vanligen åtskilliga, som lämpa sig för fortsatt utbildning och för mera kvalificerade arbetsuppgifter än de tidigare haft. Emellertid äro de förekommande yrkesvalssituationerna — i de fall det överhuvudtaget är fråga om yrkesval eller befordran — så olikartade, att någon allmän yrkesorientering i regel knappast är möjlig eller lämplig. Däremot bör möjlighet till enskild yrkesvägledning ges, i första hand för andra och tredje årskursernas elever.

Kontakt med målsmännen. Det är ett oavvisligt krav, att målsmän till elever i valklasser och avgångsklasser samt val- och abiturientringar underrättas om att yrkesvägledning kommer att meddelas. Lämpligt torde vara, att skolan skriftligen informerar hemmen. Då föräldrarna ofta äro förhindrade att under skoltid uppsöka yrkesvägledare, bör om möjligt anordnas föräldramottagning eller föräldramöte på kvällstid. F. n. ordnas stundom sådana möten endast för målsmän till elever på ett visst stadium (t. ex. realskolans avgångsklasser), ibland gemensamt för målsmän till elever på olika stadier (t. ex. valklasser, avgångsklasser och valringar). I vilken utsträckning en dylik sammanslagning bör genomföras, beror på skolans storlek och andra lokala förhållanden. Kommittén anser sig därför ej

kunna ge några generella rekommendationer beträffande det lämpliga antalet föräldramöten kring yrkesvalsfrågorna. Intresset bland målsmännen för dylika sammankomster kan vara mycket växlande från en ort till en annan. I skolor med mycket stora upptagningsområden stöter det ofta på praktiska svårigheter att samla föräldrarna.

Vid anordnandet av föräldramöten av här avsedd art torde det vara ändamålsenligt, att skolans representanter samarbeta med de föräldraföreningar, som numera finnas vid flera skolor.

Det skulle enligt kommitténs uppfattning vara synnerligen värdefullt, om man med radions hjälp kunde underlätta kontakten mellan hemmen, skolan och ungdomsförmedlingen. Eftersom det f. n. finnes över 45.000 elever i berörda klasser inom de högre skolorna, kan det förmodas, att det finns en icke obetydlig lyssnarkrets att vända sig till med program om skolungdomens linje- och yrkesval. Om programmen förlades till kvällstid, kunde man nå föräldrarna i större utsträckning. Uppläggningen borde vara sådan, att den befordrade överläggningar mellan föräldrar och barn.

Arbetsfördelningen

Skolans uppgifter i samband med yrkesvägledningen inom de högre skolorna ha delvis redan behandlats i samband med kommitténs förslag beträffande verksamhetens omfattning sid. 29—35. Sammanfattningsvis kunna de anges vara *studieorientering, anlagsorientering* samt en del *praktiskt-organisatoriska uppgifter* i samband med yrkesvägledares besök vid skolan och föräldramöten i anslutning därtill.

Studieorientering har föreslagits på vissa stadier. Sådan orientering bör lämpligen ges av rektor, klassföreståndare eller annan därtill utsedd lärare.

Den anlagsorientering, som sker i samband med yrkesvägledningen i de högre skolorna, bör basera sig på utlåtanden från lärare, skolläkare, föräldrar och psykologer. Skolkuratorsinstitutionen bör även uppmärksammas i detta sammanhang. Yrkesvägledaren bör vid behov kunna erhålla *lärarutlåtande* beträffande elevernas studieförutsättningar och sociala situation. I allmänhet torde muntliga upplysningar av vederbörande klassföreståndare vara tillfyllest. I den mån "klassens timme" införes, torde klassföreståndaren få vidgade möjligheter att lära känna sina elever, också ifråga om andra egenskaper än de, som låta sig direkt iakttagas under de vanliga lektionerna.

Skolläkarens skriftliga utlåtande i vad gäller den medicinska yrkesrådgivningen bör i enlighet med gällande bestämmelser lämnas till vederbörande ungdomsförmedling. Därutöver bör skolläkaren vid förfrågan muntligen kunna lämna yrkesvägledaren kompletterande upplysningar om elevernas hälsotillstånd.

I fråga om de praktiskt-organisatoriska uppgifterna bör det åligga *rektor* eller den han utser därtill

att tillsammans med yrkesvägledningens representant årligen vid höstterminens början planera läsårets yrkesvägledningsarbete i skolan,

att informera lärare, skolläkare, elever och föräldrar om det överenskomna programmet, kontrollera, att det ej sammanfaller med skrivningar, friluftsdagar el. dyl. samt

att tillse, att lärare och elever erhålla det material, som tillhandahålles av ungdomsförmedlingen (broschyrer, frågeformulär m. m.).

Skolkuratorsinstitutionen har hittills prövats endast i några få läroverk men har därvid visat sig vara synnerligen värdefull, speciellt vid behandlingen inom skolan av sociala och psykologiska frågor rörande eleverna. Ett samråd mellan skolkuratorn, som har möjlighet att personligen lära känna eleverna under en längre tid och som kan sammanställa skolans erfarenheter om eleverna till en samlad bild, och yrkesvägledaren, som mer tillfälligt, men utrustad med speciell sakkunskap, besöker skolan, vore enligt kommitténs uppfattning den bästa lösningen på frågan om en kvalitativt gedigen yrkesvägledning i skolan. Kuratorn skulle också kunna hålla vissa orienterande lektioner och medverka vid föräldramöten i yrkesvalsfrågor. Kommittén anser kuratorernas arbetsinsats vara av stor betydelse ej minst vid landsortsläroverk med tanke på att ett stort antal elever vid dessa läroverk bo utanför hemmet.

Ungdomsförmedlingens uppgifter beträffande de högre skolornas elever kunna sammanfattas sålunda: *orienterande lektioner, enskild yrkesvägledning,* medverkan vid *föräldramottagningar* och *-möten* samt *förmedling* av praktikanställningar och utbildningsplatser, övriga *praktiska åtgärder* och *efterkontakt.*

Till ungdomsförmedlingens uppgifter kan också räknas remittering till psykoteknisk undersökning av de elever, som äro i behov av allsidig anlagsprövning.

Det bör liksom hittills ankomma på arbetsmarknadsstyrelsen att utge de *broschyrer* och *frågeformulär,* som användas i verksamheten. Ett undantag utgör den framställning av vissa interna skolförhållanden, som i det föregående föreslagits skola sammanställas inom skolöverstyrelsen.

Instruktionsverksamhet

Som framgår av det föregående, kommer enligt kommitténs förslag yrkesvägledarnas arbete i de högre skolorna att nå en avsevärd omfattning. Vilka konsekvenser detta får för yrkesvägledningstjänstemännens rekrytering och utbildning, bör närmare övervägas inom arbetsmarknadsstyrelsen (jfr sid. 44). Speciell utbildning och information rörande förhållanden och förändringar inom det allmänna skolväsendet och yrkesutbildningsväsen-

det samt rörande yrkesvägledningsmetodiken bör som hittills handhavas av arbetsmarknadsstyrelsen som ett led i verkets interna utbildning.

För läroverkslärarnas del torde förefinnas ett visst behov av information. Både klassföreståndare och övriga lärare böra erhålla tillfälle att informera sig om yrkesvägledningens mål och metoder, så att de ej stå främmande för verksamheten och betrakta yrkesvägledaren som en helt utomstående i förhållande till skolans arbete. De blivande lärarna böra under den förberedande lärarkursen erhålla information i form av föreläsningar angående läroverksungdomens yrkesvalssituation och yrkesvägledningsverksamhetens metoder. Därvid böra särskilt behandlas lärarens uppgifter i samband med studieorientering och utlåtanden till yrkesvägledare angående eleverna.

Dessutom böra lärare, skolläkare, skolsköterskor och kuratorer erhålla en kortfattad skrift, som presenterar yrkesvägledningen och anger formerna för samarbete på yrkesvägledningens område. Denna skrift bör utarbetas av arbetsmarknadsstyrelsen efter samråd med skolöverstyrelsen.

Förslag till bestämmelser

Kommittén anser det vara angeläget, att den föreslagna verksamheten inom de högre skolorna normeras genom bestämmelser i någon form. Det lämpligaste synes vara, att ett kortfattat stadgande, som anger, att yrkesvägledning bör anordnas inom ramen för skolans ordinarie verksamhet, införes i läroverksstadgan och motsvarande författningar. En föreskrift, som fastställer nuvarande praxis, av innehåll att det åligger klassföreståndare att efter hänvändelse från yrkesvägledningstjänsteman hos den offentliga arbetsförmedlingen (eller skolkurator) delge denne sin uppfattning om elevernas egenskaper, studieresultat osv., bör också införas i nämnda stadgor. I övrigt bör det ankomma på skolöverstyrelsen att efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen meddela anvisningar rörande verksamhetens utformning.

Kommitténs förslag till ändrad lydelse av läroverksstadgan och stadgorna för kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor återges i bilaga 4. Ett utkast till anvisningar, avsedda att utfärdas av skolöverstyrelsen, återfinnes i bilaga 5.

E. Statistisk redovisning av skolungdomens yrkesvalstendenser

För de myndigheter, som ha att svara för yrkesvägledningsverksamheten, är det värdefullt att kunna följa skiftningarna i ungdomens yrkesvalstendenser. Särskilt vid de tillfällen, då tillströmningen till ett eller flera yrken ej svarar mot efterfrågan på arbetsmarknaden, kunna frekvenstal för yrkesönskningarna ha stort intresse.

Från skolans synpunkt torde det vara betydelsefullt att känna till hur

många elever som efter avgången från en skolform avse att fortsätta i en annan, exempelvis antalet elever från real- och flickskolor, som ämna söka till gymnasium.

Från skolöverstyrelsens sida har påpekats, att det vid fastställande av kursplaner eller vid anordnande av olika linjer inom skolan måhända kan finnas anledning studera elevernas framtidsplaner med fördelning på olika yrkesbanor. Det har också från samma håll framhållits, att uppgifter om de avgående elevernas tillämnade levnadsbanor skulle kunna läggas till grund för beräkningar av den framtida tillgången på arbetskraft inom olika yrkesområden.

F. n. utarbetas ej regelbundet någon sådan statistik. Dåvarande statens arbetsmarknadskommission gjorde emellertid under 1940-talet vid olika tillfällen sammanställningar av yrkesönskningar bland skolungdom. De av eleverna besvarade formulären "Frågor inför yrkesvalet" lågo till grund för undersökningarna. Den största av dessa omfattade ca 14.000 elever i folkskolornas avgångsklasser och ca 9.500 elever inom de högre skolorna.

I de högre skolorna sker årligen en statistisk redovisning av de avgående elevernas yrkesval. Enligt skolöverstyrelsens beslut åligger det de högre skolornas rektorsämbeten bl. a. att varje år insamla statistiska uppgifter enligt olika formulär angående det antal lärjungar, som under läsåret avgått från realskola, flickskola och gymnasium med fördelning efter tillämnad levnadsbana eller sysselsättning. (Se bilaga 6.) De insamlade uppgifterna insändas till skolöverstyrelsen.

Den nuvarande situationen kan sammanfattas så, att ett omfattande men ej fullständigt primärmaterial insamlas av ungdomsförmedlingen i folkskolor och högre skolor, under det att rektorerna insamla liknande uppgifter i de högre skolorna. Intetdera av dessa material har bearbetats annat än sporadiskt.

Kommittén har övervägt möjligheterna att utnyttja statistik över yrkesönskningar inom den prognosverksamhet, som avser att utreda frågor om den framtida tillgången och efterfrågan på arbetskraft inom olika yrkes- och utbildningsområden på längre sikt, och därvid funnit följande.

1949 års arbetskraftsutredning har, enligt vad kommittén under hand inhämtat, tagit upp till övervägande frågor om prognosverksamhetens uppgifter och möjligheter och är själv sysselsatt med en utredning rörande den väntade arbetskraftsutvecklingen inom de intellektuella yrkena, närmast med avseende på förhållandena inom statlig och kommunal tjänst. Inom denna utredning lär man ej överväga att utnyttja ifrågavarande material.

Det förhåller sig säkerligen så, att en beräkning av antalet faktiskt intagna elever vid olika yrkesutbildningsanstalter och vissa statliga verk ger bättre bedömningsmöjligheter, särskilt i fråga om tillströmningen till de

intellektuella yrkena, än en beräkning av de uppgivna yrkesplanerna, sådana de te sig vid avgången från skolan.

Även om hänsyn till prognosverksamheten sålunda ej i och för sig motiverar, att man från de högre skolornas rektorer årligen infordrar en specificerad yrkesvalsstatistik, anser dock kommittén, att det för dem, som handha såväl den allmänna yrkesorienteringen som den enskilda rådgivningen, är synnerligen värdefullt att få en överblick över hur yrkesönskningarna fördela sig i stort. Dock är det knappast motiverat att verkställa en sådan undersökning varje år. Vidare bör dubbelarbete undvikas.

Kommittén får därför föreslå, att den insamling av statistiska uppgifter angående lärjungarnas tillämnade levnadsbanor, som f. n. sker årligen i de högre skolorna, ersättes med undersökningar, som kunna ske med några års mellanrum. Därvid kan skolöverstyrelsen efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen föreskriva, att samtliga lärjungar i vissa klasser i såväl folkskolan som högre skolformer skola deklarera sina yrkesplaner på formulären "Frågor inför yrkesvalet".

Formulärens utformning och lämpliga intervaller mellan undersökningarna böra fastställas efter överläggningar inom det centrala samarbetsorganet (jfr sid. 46). Arbetsmarknadsstyrelsen bör utföra den centrala bearbetningen och bringa resultaten till skolöverstyrelsens och överstyrelsens för yrkesutbildning kännedom.

F. Samarbete mellan arbetsförmedlingen och yrkesskolväsendet

Förverkligandet av ungdomarnas yrkes- och utbildningsplaner kan avsevärt underlättas genom ett intimt samarbete mellan ungdomsförmedlingen och yrkesutbildningsanstalterna. Ett samarbete torde redan finnas på många håll, men det kan säkerligen utbyggas och stärkas. Samarbetet bör ej begränsas att gälla blott ungdomsförmedlingen utan bör utvidgas att avse även den övriga arbetsförmedlingen.

Kommittén anser det önskvärt, att allmänna anvisningar rörande ett sådant samarbete meddelas av vederbörande centrala myndigheter. I detta sammanhang kan nämnas, att i Norge har Kirke- og undervisningsdepartementet tillsammans med Arbeidsdirektoratet nyligen utfärdat regler för samarbetet mellan Norges offentliga arbetsförmedling och yrkesskolor för industri och hantverk. Bestämmelserna återges i bilaga 7.

Kommittén vill föreslå, att anvisningar av följande innehåll utfärdas.

1. *Samarbetet vid intagning av elever*

Arbetsförmedlingen och anstalterna för yrkesundervisning böra i största möjliga utsträckning samarbeta i fråga om rekryteringen av elever. Det är därför önskvärt, att meddelande om nya kurser eller förändringar i gällande kursprogram så snart som möjligt lämnas till närmaste arbetsförmedlingskontor. Med hänsyn till den speciella betydelse, som dessa uppgifter ha för ungdomsförmedlingen och yrkesvägledningen, skall avdelningskontor omedelbart vidare-

befordra sådana uppgifter till vederbörande länscentral för ungdomsförmedling och yrkesvägledning.

Yrkesskolor, som trycka särskilda prospekt för undervisningen, böra ställa erforderligt antal därav till förfogande för arbetsförmedlingen på orten. Arbetsförmedlingskontor böra kunna rekvirera prospekt även från yrkesskolor på andra orter, såvida ej dessa utbildningsanstalter finnas upptagna i "Yrkesvägledningens prospektförteckning", som sammanställts av arbetsmarknadsstyrelsen. Prospekt för sådana skolor få av arbetsförmedlingskontor endast rekvireras från arbetsmarknadsstyrelsen.

Vad särskilt angår *heldags*kurser, bör rektor, senast en vecka innan en ny sådan kurs påbörjas, meddela närmaste arbetsförmedlingskontor om elevplatser, som väntas ej kunna bliva besatta. Uppgift bör därvid lämnas om avgifter och andra villkor samt huruvida elever mottagas från andra kommuner. Arbetsförmedlingskontoret sänder meddelande till arbetsmarknadsstyrelsens yrkesvägledningsbyrå angående lediga elevplatser och avgifter m. m. vid sådana heldagskurser, i vilka elever mottagas jämväl från andra kommuner.

Vad här sagts angående heldagskurser gäller ej centrala verkstadsskolor och flygmekanikerskolan i Mölndal, för vilka skolor tillämpas följande elevclearing. I syfte att bereda godkända men på grund av platsbrist avvisade inträdessökande till dessa skolor möjlighet att erhålla motsvarande utbildning vid annan central verkstadsskola eller därmed jämförlig yrkesundervisningsanstalt anmodar överstyrelsen rektorerna att i juni månad till överstyrelsen insända dels uppgift om lediga elevplatser med angivande av antal och yrkesavdelning, dels de godkända men avvisade inträdessökandenas ansökningshandlingar, dock endast för sådana sökande, som äro villiga att bli elever vid annan läroanstalt. I den mån lediga elevplatser finnas, fördelar överstyrelsen sedan ansökningshandlingarna mellan vederbörande rektorer. Överstyrelsen lämnar därefter uppgift till arbetsmarknadsstyrelsens yrkesvägledningsbyrå om ev. kvarstående lediga elevplatser.

Vid intagning av elever i mera omfattande kurser och då främst längre heldagskurser, såsom verkstadsskolor, ettåriga handelskurser etc., bör rektor, då tveksamhet föreligger angående den sökandes lämplighet, efterhöra hos arbetsförmedlingen, vilka upplysningar som där kunna finnas angående den sökande. Särskilt kunna rektorerna vara betjänta av att vid elevintagning rådgöra med ungdomsförmedlings- och yrkesvägledningstjänstemän beträffande ungdomarna, deras planer och deras ev. ådagalagda yrkeslämplighet. Framför allt torde finnas behov av samråd i sådana fall, då sökande ej kan beredas plats i den kurs han (hon) sökt utan det kan bli fråga om att erbjuda elevplats i annan kurs.

2. *Samarbetet vid förmedling av arbetsanställning*

Förmedling av arbetsanställning åt elever handhaves av den offentliga arbetsförmedlingen. Rektor och lärare böra uppehålla en nära kontakt med arbetsförmedlingen på orten, då fråga är om anskaffande av arbete åt elev. Elever i längre *heldags*kurser böra av rektor och lärare tillrådas att i god tid före avgången från skolan vända sig till arbetsförmedlingen för att erhålla största möjliga överblick över arbetstillfällen, antingen de önska anställning i sin hemort eller annorstädes. Lämpligt är, att arbetsförmedlingen tillställer skolorna distrikts- och/eller riksvakanslistor för att anslås inom skollokalerna och därigenom orienterar eleverna om lediga platser. Rektor åligger att hålla arbetsförmedlingen på skolorten kontinuerligt underrättad om hur många elever i längre heldagskurser inom olika yrkesgrupper som vid olika tidpunkter kunna

förväntas söka arbetsanställning. Rektor bör även på lämpligt sätt så snart sig göra låter lämna arbetsförmedlingen uppgift om sådana fall, där rektor och/eller lärare medverkat till elevs arbetsanställning. Sådan uppgift bör innehålla namn och adress på arbetsgivaren samt anställningens art.

Ehuru vad här ovan sagts icke gäller den utplacering av elever i praktiskt arbete, som vid växelutbildning förekommer under utbildningstiden, böra rektor och lärare beakta lämpligheten av att också vid sådan utplacering av elever uppehålla en nära kontakt med arbetsförmedlingen på orten.

G. De framlagda förslagens organisatoriska och ekonomiska konsekvenser för skolan och arbetsförmedlingen

I det följande lämnas en sammanfattning av de förändringar i fråga om arbetsbelastning eller kostnader, som beräknas bli en följd av de föreslagna reformerna beträffande folkskolan och de högre skolorna. Däremot beröras i detta avsnitt ej de ändrade förhållanden, som kunna uppstå på grund av en vidgad försöksverksamhet med enhetsskola. (Jfr fjärde kapitlet.)

Ej heller tages någon hänsyn till den ökning av arbetsvolymen och därav följande automatiska utgiftsökningar, som komma att uppstå till följd av det framdeles ökade barnantalet jämfört med förhållandena under budgetåret 1950/51.

För folkskolans del synas de framlagda förslagen ej medföra några större organisatoriska förändringar. Den studie- och yrkesorienterande undervisning, som föreslås skola meddelas av folkskolans lärare, måste beredas plats på skolans schema och sålunda bestridas inom den vanliga undervisningsskyldighetens ram. Några kostnadsberäkningar äro därför ej nödvändiga i detta sammanhang.

Den praktiska yrkesorienteringen kan tänkas föranleda vissa nya kostnader för skoldistrikten. Så länge 1916 års olycksfallsförsäkringslag gäller, äro de folkskoleelever, som delta i oavlönat praktikarbete, ej obligatoriskt försäkrade mot olycksfall i arbete. Till dess ändrade bestämmelser genomförts, komma troligen de skoldistrikt, som anordna praktisk yrkesorientering, att anse sig böra teckna kollektiv olycksfallsförsäkring hos någon enskild försäkringsanstalt, vilket f. n. medför en kostnad av ca 60 öre för elev och år.

I detta sammanhang bör även uppmärksammas, att många elever, som åtnjuta fria skolmåltider, ej kunna utnyttja denna förmån, då de arbeta på någon utanför skolan belägen arbetsplats. Fråga kan då uppstå om att ersätta elever för de utlägg de tvingas göra under tiden för den praktiska yrkesorienteringen. Likaså kan det inom vissa skoldistrikt visa sig nödvändigt att sända eleverna till praktikplatser under sådana förhållanden att resebidrag böra utgå. Vissa mindre kostnader, vilka äro omöjliga att på förhand bestämma, kunna således komma att åvila skoldistrikten som en följd av att praktisk yrkesorientering införes.

Den föreslagna instruktionsverksamheten för folkskolans lärare kommer däremot att föranleda kostnader för skolväsendet, vilka kunna approximativt beräknas. De fortbildningskurser, som skola anordnas av skolöverstyrelsen, böra förläggas till olika delar av landet, varvid lokala krafter kunna utnyttjas. Även önskvärdheten av att nedbringa resekostnaderna talar för en decentralisering av kursverksamheten. Kurserna böra omfatta vardera tio dagar och planeras så, att omkr. 150 deltagare kunna utbildas per år. För resor, traktamenten och övriga omkostnader kan beräknas ett belopp av 33.000 kronor.

Den undervisning i yrkesvalets psykologi samt i yrkes- och anlagsorienteringens metodik, som enligt förslaget skall äga rum vid folkskoleseminarierna, bör kunna ske inom ramen för den undervisningsskyldighet, som tillkommer lektorn i psykologi och pedagogik samt en av övningsskollärarna.

I de högre skolorna komma rektor och lärare ej att få några speciella uppgifter i samband med den yrkesorienterande undervisningen men väl i samband med den föreslagna studieorienteringen. Det förhållandet, att en eller annan lektionstimme tages i anspråk för studieorientering, behöver dock ej medföra ekonomiska konsekvenser. De av yrkesvägledningsprogrammet föranledda praktiskt-organisatoriska uppgifter, som komma att åvila rektor, synas ej medföra någon egentlig merbelastning i förhållande till nu gällande praxis. Den skyldighet för klassföreståndare att lämna utlåtande om lärjungarna, som föreslås införd i läroverksstadgan, är visserligen ny men kan principiellt anses falla inom ramen för klassföreståndarens arbetsuppgifter.

I den mån kuratorer anställas vid de högre skolorna och anförtros uppgifter i samband med yrkesvägledningen, kommer det givetvis att medföra ökade kostnader för skolans del. Frågan om kuratorernas utbildning och anställningsförhållanden utredes emellertid i annat sammanhang, varför kommittén saknar anledning att gå in på dessa frågor.

För arbetsförmedlingens del komma de framlagda förslagen att medföra förändringar i olika avseenden.

Innan dessa förändringar redovisas, torde det vara lämpligt att något redogöra för den personal, som f. n. sysselsättes med yrkesvägledning i skolorna. Antalet befattningar inom ungdomsförmedlingen uppgick den 1/1 1952 till 115. Deras fördelning på lönegrader var följande.

Föreståndare för länscentraler	3	inspektörer	lönegrad 24
	22	förste assistenter .	„ 22
Övriga tjänstemän	10	förste assistenter .	„ 22
	25	assistenter	„ 19
	55	„	„ 16

(Två byråassistenter i lönegrad 24 med placering å arbetsmarknadsstyrelsens yrkesvägledningsbyrå delta också i skolverksamheten.)

Rekryteringen sker numera regelmässigt via en tvåårig, praktisk och teoretisk aspirantutbildning. Under utbildningstiden äro aspiranterna placerade i någon av lönegraderna 10, 12 eller 14 beroende på vederbörandes tidigare anställning och föregående utbildning.

Förutom de heltidsanställda ungdomsförmedlingstjänstemännen funnos 140 deltidsanställda kontaktmän knutna till arbetsförmedlingskontor utan särskild ungdomsförmedling.

För ungdomsförmedlingens samtliga tjänstemän utgör yrkesvägledning och platsförmedling på expeditionen den huvudsakliga uppgiften. Men inemot 100 av de 115 tjänstemännen delta dessutom mer eller mindre regelbundet i yrkesvägledningsarbetet i skolorna. Arbetet i gymnasierna handhas huvudsakligen av tjänstemän i de högre lönegraderna samt av arbetsmarknadsstyrelsens konsulenter.

Om den yrkesorienterande undervisningen i folkskolan övertages av klasslärarna, sker på denna punkt en minskning av ungdomsförmedlingstjänstemännens arbetsuppgifter. Med ledning av den i bilaga 2 lämnade redogörelsen för yrkesvägledningen i folkskolan under läsåret 1950/51 kan denna minskning uppskattas till ett bortfall av ca 1.800 lektioner per år fördelade på omkring 100 tjänstemän, dvs. i genomsnitt 18 lektioner per befattningshavare. En minskning inträder också i arbetsförmedlingens kostnader för de arvodesanställda kontaktmännens lektioner i andra folkskoleklasser än den egna. Dessa timlärararvoden uppgingo under samma läsår till ett belopp av ca 7.000 kronor för hela landet.

En delvis ny arbetsuppgift tillkommer för länsarbetsnämnderna genom införande av lokal informationsverksamhet bland lärare angående aktuella yrkesutbildnings- och arbetsmarknadsförhållanden.

Den praktiska yrkesorienteringen föreslås allmänt införd i folkskolans avgångsklasser. Uppgiften att anskaffa och fördela lämpliga praktikplatser kommer i de flesta fall att åvila arbetsförmedlingen, där sådan finnes. F. n. förekommer praktisk yrkesorientering inom den nuvarande folkskolan i ett 50-tal skoldistrikt, men om praktikarbete kommer att införas på samtliga orter i landet med åttaårig folkskola, innebär det en kraftig ökning av förmedlingsverksamheten. Inom flera av de skoldistrikt, som ha åttaårig folkskola men där arbetsförmedlingen ej är representerad, kommer säkerligen att uppstå behov av deltidsanställda kontaktmän. Deras uppgifter skulle begränsas till anskaffande av praktikplatser, utplacering av sjunde klassens elever på studiebesök samt förmedlingsarbete vid skolans slut. Kostnaderna härför äro svåra att uppskatta, men med ledning av de nuvarande kostnaderna för kontaktmannaverksamheten kan man räkna med i genomsnitt ca 500 kronor per år och kontaktman.

Yrkesvägledningsarbetet i de högre skolorna kommer i stort sett att åvila ungdomsförmedlingens tjänstemän, dock med den reservationen, att kuratorerna vid de läroverk, där sådana finnas anställda, kunna medverka i viss utsträckning. Det erbjuder vissa svårigheter att exakt bestämma, hur stor arbetsinsats det av kommittén föreslagna programmet för de högre skolformerna kommer att kräva i jämförelse med det nu tillämpade systemet. Särskilt på de stadier, där enskilda samtal erbjudas målsmän och/eller elever, kan benägenheten att utnyttja yrkesvägledarnas tjänster vara rätt växlande (jfr bilaga 3). Emellertid kommer särskilt den enskilda yrkesvägledning, som föreslås för real- och flickskolans valklasser, att bidraga till en ökning av arbetsvolymen.

En inom arbetsmarknadsstyrelsen gjord, mer detaljerad genomgång av arbetsuppgifterna har emellertid givit det resultatet, att antalet tjänstgöringsdagar i de högre skolorna torde komma att öka med ca två femtedelar jämfört med det nu tillämpade programmet. Därvid har emellertid ej tagits hänsyn till det i jämförelse med läsåret 1950/51 ökade antalet elever i de högre skolorna. Vad den kommande ökningen av elevantalet innebär med hänsyn till förändringar i arbetsvolymen framgår av bilaga 8.

Sammanfattningsvis kan sägas, att den minskning av ungdomsförmedlingens arbetsbörda, som kommer att ske beträffande yrkesorienteringen i folkskolan, ingalunda motsvarar den ökning i arbetsvolymen, som blir en följd av den praktiska yrkesorienteringen och det föreslagna programmet för de högre skolorna.

En utökning av verksamheten i de högre skolorna aktualiserar frågan om *yrkesvägledarnas utbildning*. Tjänstemännens utbildning är f. n. — bortsett från den fortbildning, som sker inom verket — tämligen växlande.

Befattningshavarnas fördelning på olika utbildningskategorier framgår av följande sammanställning.

	Antal befattningshavare inom ungdomsförmedlingen den 1/1 1952[1]		
	som innehaft aspirantanställning	övriga	s:a
Tjänstemän med akademisk examen	—	12	12
Tjänstemän med social utbildning, DSI (med eller utan studentexamen)	4	19	23
Tjänstemän med studentexamen (enbart eller med oavslutade akademiska studier)	1	25	26
Tjänstemän med annan teoretisk kompetens och/eller grundlig erfarenhet från arbetslivet eller praktik som ungdomsledare	10	39	49
Summa	15	95	110

[1] Vid denna tidpunkt voro fem befattningar vakanta.

I samband med arbetsförmedlingens förstatligande föreslog 1946 års arbetsförmedlingssakkunniga, att inga formella kompetenskrav skulle fastställas för personalen och att en gemensam, central rekrytering skulle genomföras för samtliga befattningar. I fortsättningen uttalade de sakkunniga följande.

"En sådan ordning får givetvis icke utesluta möjligheten att även till vissa högre befattningar inom organisationen direkt kunna rekrytera personer, som icke tidigare varit knutna till arbetsförmedlingen men som på grund av olika orsaker (t. ex. viss teoretisk eller praktisk utbildning) synas väl lämpade för ifrågavarande befattningar. Detta synes bl. a. gälla ungdomsförmedlingen. På grund av denna förmedlingsgrens speciella arbetsuppgifter med bl. a. yrkesvägledning i högre skolor synes det vara behövligt att dit kunna knyta personer, som även genom teoretisk utbildning förskaffat sig nödiga kvalifikationer."

I Kungl. Maj:ts proposition nr 239 år 1947 angående bl. a. förstatligande av den offentliga arbetsförmedlingen behandlades också frågan om personalens rekrytering, utbildning och befordringsgång. Föredragande statsrådet framhöll i detta sammanhang, att vid arbetsförmedlingens personalrekrytering borde lämpliga personliga egenskaper och praktiska kunskaper om arbetslivet regelmässigt tillmätas större betydelse än teoretiska meriter. Fortsättningsvis yttrade statsrådet:

"Detta utesluter givetvis icke önskvärdheten av att befattningshavarna också förvärvat dylika meriter. Inom vissa speciella områden av arbetsförmedlingen, främst ungdomsförmedlingen, måste regelmässigt fordras att vederbörande genomgått högre utbildning än folkskola, i vissa fall t. o. m. akademisk utbildning."

Denna särställning för ungdomsförmedlingen i fråga om utbildningskraven motsvarades vid arbetsförmedlingens förstatligande emellertid ej av någon förmånligare löneställning än den som tillkom arbetsförmedlingstjänstemännen i övrigt.

Kommittén får som sin uppfattning uttala, att den ovannämnda förskjutningen av ungdomsförmedlingens arbetsuppgifter, vilken bl. a. innebär ökade arbetsuppgifter i de högre skolorna, talar för att teoretisk utbildning ges en något ökad betydelse vid den meritvärdering, som äger rum i samband med rekrytering och tjänstetillsättningar. Det bör vidare övervägas, huruvida ej till vissa befattningar inom ungdomsförmedlingen borde knytas särskilda kompetensfordringar, innebärande exempelvis krav på skolunderbyggnad motsvarande studentexamen.

Den interna utbildning av yrkesvägledare, som hittills förekommit inom verket — utöver den gemensamma utbildning, som anordnas för samtliga kategorier av arbetsförmedlare —, har huvudsakligen skett genom kortare kurser. För ungdomsförmedlingens tjänstemän ha under åren 1942—44 hållits sammanlagt fyra kurser. Under 1947 anordnades treveckorskurser i ungdoms- och yrkesvalspsykologi för samtliga ungdomsförmedlingstjäns-

temän, och under 1948 har arbetsmarknadsstyrelsen hållit två kurser i yrkesutbildningsfrågor för ifrågavarande tjänstemän.

F. n. planeras en fem veckors fortbildningskurs för aspiranter och tjänstemän inom ungdomsförmedlingen samt en korrespondenskurs för yrkesvägledare.

Ungdomsvårdskommittén har i sitt betänkande "Ungdomen och arbetet" (SOU 1948: 21) och sammanfattningsvis i sitt slutbetänkande "Ungdomen möter samhället" (SOU 1951: 41) behandlat frågan om yrkesvägledarnas utbildning utan att gå närmare in på frågan om deras skolunderbyggnad. Ungdomsvårdskommittén föreslår en provisorisk försöksutbildning på 1 år för de nuvarande ungdomsförmedlingstjänstemännen och 1½ år för nybörjare. Som inträdesvillkor föreslås dels vitsordad lämplighet, dels provtjänstgöring och dels en allsidig personlighetsundersökning. Kursen skulle ges i arbetsmarknadsstyrelsens regi, och tyngdpunkten i de teoretiska studierna skulle läggas vid psykologi och sociologi.

Utan att ta ställning till ungdomsvårdskommitténs förslag på denna punkt vill kommittén starkt understryka behovet av speciell fortbildning inom verket för de tjänstemän, som ha yrkesvägledningsuppgifter.

De av kommittén framlagda förslagen beträffande yrkesvägledningen inom skolan komma otvivelaktigt att få konsekvenser för arbetsmarknadsstyrelsens yrkesvägledningsbyrå.

Det upplysningsmaterial, som f. n. utarbetas där, måste göras än mer överskådligt och lättillgängligt, om det i ökad utsträckning skall kunna användas som hjälpmedel i skolans yrkesorienterande undervisning. Särskild uppmärksamhet måste också ägnas åt att hålla materialet aktuellt. Även den föreslagna informationsverksamheten bland lärare torde komma att ställa ökade krav på byrån. Kommittén har emellertid ej kunnat ta ställning till byråns personalbehov utan anser, att det ankommer på arbetsmarknadsstyrelsen att uppmärksamma denna fråga.

H. Centralt samarbetsorgan

Det torde vara av stort värde, att de centrala ämbetsverk, vilka ha att svara för den yrkesvägledande verksamheten i skolorna och därmed sammanhängande frågor om yrkesutbildning, även i fortsättningen kunna på ett smidigt sätt upprätthålla kontakten och giva varandra impulser, när det gäller planering av verksamheten i skolorna, instruktion och utbildning av lärare för yrkesvägledning, utbildning av yrkesvägledare och kuratorer, utfärdande av anvisningar etc. Det är kommitténs uppfattning, att denna kontakt bäst kan upprätthållas genom ett centralt samarbetsorgan, sammansatt av representanter för de berörda verken. Detta organ bör sammansättas på ett sådant sätt, att största möjliga smidighet och effektivitet uppnås. Samarbetsorganet torde därför böra bestå av endast en representant för vardera skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och överst-

relsen för yrkesutbildning förutom en av verkscheferna gemensamt utsedd ordförande. På förslag av vederbörande verks representant utser respektive verkschef vid behov en eller flera adjungerade ledamöter för varje sammanträde alltefter ärendenas art och omfattning. Till delegationens förfogande ställes sekreterarhjälp.

Denna organisation medför icke några extra kostnader för statsverket utöver arvoden till särskilt tillkallade sakkunniga, när så finnes av behovet påkallat. Ersättning till dessa sakkunniga torde utgå ur anslag från det verk, som föreslagit, att sakkunnig tillkallas.

De ärenden rörande yrkesvägledning, som kunna komma att föranleda samarbete mellan skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen, böra mellan samarbetsorganets sammanträden handläggas av de två konsulenter, som fr. o. m. den 1 febr. 1952 tjänstgöra inom båda verken.

FJÄRDE KAPITLET

Yrkesvägledning inom enhetsskolan

A. Kommitténs tidigare framlagda förslag

Samarbetskommittén har på ett tidigt stadium till behandling upptagit frågan om yrkesvägledning inom den nioåriga enhetsskolan. Med likalydande skrivelser den 3 mars 1950 till sina uppdragsgivare, skolöverstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning, översände kommittén en "P. M. ang. yrkesvägledning inom försöksdistrikt med nioårig enhetsskola".

Efter en inledning om samarbetskommitténs tillkomst och uppdrag anfördes i promemorian följande.

Yrkesvägledningens uppgifter

Det synes numera råda enighet om att enhetsskolans högstadium i viss mån bör utformas som en förberedelsetid för yrkesvalet och mjukt leda över i den egentliga yrkesutbildningen. Med tanke härpå och med hänsyn till behovet av vägledning inför de olika valsituationer, som möta enhetsskolans elever under de tre sista skolåren, förefaller det lämpligt att påbörja en anlags- och yrkesorienterande undervisning redan i klass 7 för att sedan intensifiera den under åttonde skolåret, som bör få karaktären av ett orienterings- och differentieringsår.

Samarbetskommittén för utredning rörande yrkesvägledningens organisation har ej ansett sig böra framlägga förslag till kursplaner för anlags- och yrkesorienteringen i dessa klasser utan förutsätter, att skolkommissionens kursplanedelegation kommer att ombesörja, att kursplaner för dessa undervisningsmoment utarbetas för enhetsskolans sjunde och åttonde klasser och att samarbetskommittén därvid kommer att beredas tillfälle att medverka.

Innan man närmare diskuterar omfattningen av yrkesvägledningen inom skolan och de organisatoriska åtgärderna för dess genomförande, är det dock nödvändigt att i stora drag ange innehållet i enhetsskolans anlags- och yrkesorientering. Den här återgivna sammanfattningen torde stå i god överensstämmelse med de i stort sett samstämmiga förslag, som framförts av skolutredningen och skolkommissionen och vilka i princip ha accepterats i Kungl. Maj:ts ovan nämnda proposition.

1. En av yrkesorienteringens primära uppgifter blir att klargöra betydelsen av att man skaffar sig en ordentlig yrkesutbildning och överhuvudtaget en fast förankring i något yrke. Men samtidigt gäller det också att klargöra betydelsen av att man väljer en lämplig utbildningsväg. Vilka olika synpunkter det därvid gäller att ta hänsyn till (begåvnings- och intressesynpunkter, ekonomiska synpunkter, arbetsmarknadssynpunkter etc.), måste åskådliggöras på olika sätt. Överhuvudtaget gäller det att grundligt förklara, hur man ska resonera och förfara

för att komma fram till ett förnuftigt yrkesval och vilka möjligheter till hjälp och vägledning man därvid har. I det sammanhanget bör det även lämnas allehanda praktiska anvisningar (om tillvägagångssättet, när man söker plats o. dyl.). Arbetsförmedlingens och speciellt ungdomsförmedlingens verksamhet måste klargöras (helst genom besök på ort och ställe).

2. Vad som i tidigare klasser och vid olika tillfällen (bl. a. i samband med undervisningen i hembygdskunskap, näringsgeografi och övningsämnena) sagts om olika yrken och arbetsformer måste friskas upp, kompletteras och ges en mera översiktlig form. Man kan eventuellt presentera yrkesområde för yrkesområde och redogöra för de olika yrkena inom varje område för sig, dvs. framförallt de yrken, som kunna sägas ligga bäst till för ifrågavarande ungdom. Men ännu hellre bör man försöka presentera dessa yrken utifrån anlags- och intressepsykologiska synpunkter. Det gäller med andra ord att klargöra, vilka yrken man bör fundera på, ifall man t. ex. har håg och fallenhet för mekaniskt-tekniska uppgifter, vilka yrken som man bör fundera på, om man har håg och fallenhet för att vårda och betjäna andra, etc. Samtidigt gäller det att på olika sätt (genom ett eller annat studiebesök på olika arbetsplatser, läsning av konkreta yrkesskildringar, filmförevisningar etc.) åskådliggöra, vad själva arbetet innebär i det ena och det andra yrket, vilken yrkesutbildningsväg som leder dit, vad som fordras för inträde och avancemang, vad man får göra i början, hurudana framtidsutsikterna te sig etc.

3. I anslutning till genomgången av olika arbetsformer och yrkesområden måste eleverna göras uppmärksamma på sådana företeelser som arbetslöshet, säsongarbete, korttidsarbete, skiftarbete, övertidsarbete och ackordsarbete, i den mån dessa olika begrepp på ett naturligt sätt kunna förklaras och konkretiseras. Likaså bör ungdomen få veta något om kollektivavtal, lärlingskontrakt och andra bestämmelser, som reglera förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, bransch- och fackorganisationer o. dyl. Arbetshygien och arbetarskydd, arbetslöshetsförsäkring, sjukkassor o. dyl. måste även beröras, liksom också frågorna om fritidens rätta användande, om sparande o. dyl.

På nuvarande stadium i utredningsarbetet torde det saknas anledning att gå närmare in på frågor om yrkesorienteringens metodik, men det förtjänar i detta sammanhang att uppmärksammas, att yrkesorienteringen väl lämpar sig för den individualisering av undervisningen, som skolkommissionen eftersträvar. Vidare torde insamlandet av upplysningar i samband med studiet av olika yrkesområden och utbildningsvägar erbjuda uppgifter, som särskilt väl passa för grupparbete. Många av yrkesvärldens problem torde också kunna bli föremål för referat och diskussioner i studiecirkelns form.

Den här skisserade teoretiska undervisningen bör emellertid för dem av åttonde klassens elever, som ha praktisk studiegång, kompletteras med en praktisk yrkesorientering. Om praktikarbetet i klass 8 skall kunna ge eleverna nyttiga erfarenheter från arbetslivet, ligger det stor vikt på att praktikplatserna utväljas med omsorg. Det gäller kanske i än högre grad om de arbetsplatser på öppna marknaden, som skola utnyttjas för den förberedande yrkesutbildningen.

Det säger sig självt, att en yrkesorientering av ovannämnda slag även kommer att innebära åtskilliga anlagsorienterande moment. En mera direkt anlagsorientering bör emellertid även kunna komma till stånd. Eleverna i 8:e klass böra få tillfälle att diskutera sina anlag och intressen utifrån de frågeställningar, som yrkesvalet och presentationen av olika arbetsformer aktualisera. Lärarna böra intensifiera sina eleviakttagelser utifrån samma frågeställningar, och dessa iakttagelser böra inte bara komma till användning vid differentieringen utan även

på lämpligt sätt delgivas de unga själva och deras målsmän liksom f. n. sker beträffande skolläkarens undersökningsresultat. En förutsättning för att denna anlagsorientering skall bli något mera än vaga antaganden och allmänna resonemang är emellertid, att den unge under praktiskt arbete inom eller utom skolan får tillfälle att pröva sin förmåga på olika arbetsuppgifter. Därvid kan ofta hans starka och svaga sidor direkt iakttagas både av honom själv och hans handledare.

Enligt nu gällande, av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar bör den medicinska yrkesrådgivningen äga rum dels i samband med den allmänna klassundersökning, som enligt bestämmelserna i SFS 585 och 587/1944 samt 581/1945 skall ske i folkskolornas, kommunala mellanskolornas och realskolornas avgångsklasser, dels, i den mån så ske kan, för övriga lärjungar, vilka ämna sluta för att övergå till förvärvsarbete. Inom försöksdistrikten bör emellertid den allmänna klassundersökningen och den därvid förekommande medicinska yrkesrådgivningen förläggas till klass 8 med hänsyn till åttonde skolårets karaktär av orienterings- och differentieringsår.

Före varje val av yrkes- eller utbildningsväg böra emellertid eleverna beredas tillfälle till en relativt grundlig, enskild rådgivning, som bygger på hemmens och skolans samlade erfarenhet av vederbörandes psykiska och fysiska status. Det är särskilt viktigt att målsmännens synpunkter på de ungas yrkesval inhämtas. För speciella problemfall böra även tillvaratagas de möjligheter, som finnas till praktisk-psykologisk anlagsundersökning. För sammanställningen av alla dessa uppgifter fordras ett noggrant kontaktarbete. Skolkommissionen understryker särskilt vikten av att tillräcklig tid anslås, så att denna viktiga uppgift för skolan icke blir försummad.

I det tidigare utredningsarbetet har med skäl framhållits betydelsen av att en effektiv efterkontroll kommer till stånd. Utan en sådan systematiskt genomförd efterkontakt och -kontroll torde yrkesvägledningens möjligheter att underlätta den successiva yrkesanpassningen vara mycket små. Särskilt i de fall, då en elev under åttonde eller nionde skolåret ägnar sig åt yrkesutbildning utom skolan, framstår behovet av efterkontroll såsom angeläget.

Vid skolpliktstidens slut kommer alltid beträffande åtskilliga elever i 9 y och 9 a att föreligga behov av platsanskaffning och kompletterande rådgivning.

Verksamhetens omfattning

Klass 7. Den allmänt yrkesorienterande undervisningen inklusive förevisning av yrkesvalsfilmer bör omfatta cirka 15 lektioner per läsår.

Dessutom bör anslås tid för enskild yrkesvägledning med elever, som redan i denna klass ställas inför val av utbildningslinje, samt viss studieorientering i fråga om ämnesvalet. Vidare kontaktarbete med målsmän, lärare, skolläkare, skolpsykolog och ungdomsförmedling. Tid cirka 15 lärartimmar per läraravdelning.

Klass 8. För en fortsatt allmänt yrkesorienterande undervisning (även studiebesök) torde krävas cirka 30 lektioner.

För kontaktarbete inom skolan och med hemmen i avsikt att klarlägga elevernas situation och för enskild studieorientering i samband med linjevalet bör anslås cirka 30 lärartimmar per läraravdelning. Härvid skall elevens anlags- och intresseinriktning såvitt möjligt klarläggas. Föräldramöten böra anordnas på kvällstid.

Klass 9 y. Särskilda lektionstimmar för yrkesorienterande undervisning torde ej böra ifrågakomma för dem, som redan påbörjat viss yrkesutbildning inom eller utanför enhetsskolan, ej heller för dem, som tillhöra gruppen 9 ya av

den anledningen, att de valt yrken, inom vilka man ej kan påbörja utbildningen förrän vid högre ålder. För elever i grupp 9 ya, som ännu ej bestämt sig för någon yrkesbana, kan man tänka sig en fortsatt yrkesorientering i grupp — förslagsvis cirka 10 lektioner — men effektivare vore troligen för denna obeslutsamma grupp en individuell yrkesvägledning, kompletterad med föräldrakontakt.

För ackvisition av utbildningsplatser och utplacering av eleverna dels under läsåret, dels vid skolans slut torde behöva anslås ett avsevärt timantal. Arbetets omfattning blir beroende av ett flertal faktorer, t. ex. graden av näringslivets differentiering, förekomst av arbetsförmedling på orten, nödvändigheten av att sända ungdomar för praktisk yrkesutbildning till annan ort, olika behov av att anlita arbetsförmedlingen vid avgång från skolan osv. Något visst timantal per elev eller klass torde därför f. n. ej kunna anges generellt.

Dessutom bör tid anslås åt en "kontrollerande och kompletterande verksamhet" (Skolkommissionens principbetänkande, sid. 250), som nödvändigtvis måste bli relativt tidskrävande.

9 a. Någon mera omfattande yrkesorienterande undervisning torde ej kunna läggas in i kursplanen för 9 a, utan yrkesvägledningen bör främst ske i form av enskild yrkesvägledning med eventuellt påföljande arbetsanvisning vid läsårets slut. På detta stadium skulle således ej behöva anslås några särskilda lektionstimmar, vilket dock ej synes hindra, att en tjänsteman från ungdomsförmedlingen vid besök i skolan kan anmodas ge en kort orientering på lektionstid. Till det för anlagsbedömningen m. m. nödvändiga kontaktarbetet med lärare, läkare, målsmän osv. bör beräknas i genomsnitt en tjänstgöringstimma per elev.

Dessutom bör anordnas föräldramöten på kvällstid. Den tid, som åtgår för utplaceringen vid avgången från skolan och den enskilda rådgivningen i samband därmed, kan antagas växla starkt med de lokala förhållandena.

9 g. Eleverna böra på lektionstid bl. a. genom skolradion erhålla några timmars studieorientering inför linjevalet på gymnasiet. Motsvarande orientering bör även muntligen eller i skrift erbjudas målsmännen.

Arbetsfördelningen

Som i olika sammanhang framhållits, äro de ovannämnda uppgifterna av den art, att ett organiserat samarbete mellan en rad olika specialister är ofrånkomligt.

Det måste anses nödvändigt, att en funktionär inom skolan, förslagsvis benämnd yrkesvalslärare (jfr av skolkommissionen föreslagna tillsynslärare och ungdomsförmedlingens nuvarande kontaktmän), handhar undervisningen i yrkesorientering och den enskilda studieorienteringen.

De nya arbetsuppgifter, som ingå i det nya skolsystemet, äro emellertid delvis ej av den art, att de lämpligen kunna lösas enbart inom skolans ram utan kräva medverkan av en funktionär, som i sitt arbete och sin anställningsform har direkt anknytning till arbetsmarknadsorganen. Det lämpliga synes därför vara, att tjänsten som yrkesvalslärare förenas med arvodestjänst inom arbetsförmedlingen. Det oundgängligen nödvändiga samarbetet mellan skola och arbetsförmedling skulle sålunda garanteras därigenom att dessa tjänster äro förenade.

De arbetsuppgifter, som falla på befattningshavaren i hans egenskap av ungdomsförmedlare, äro främst utplacering i yrkespraktik, anskaffande av lärlings- och andra utbildningsplatser samt utplacering vid avgången från skolan och den i dessa sammanhang eller eljest nödvändiga enskilda yrkesvägledningen. I övrigt hänvisas till följande tablå.

TABLÅ
över yrkesvalslärarens arbetsuppgifter

Klass	Lektionstimmar	Lärartimmar, för vilka nedsättning i undervisningsskyldigheten beviljas	Tjänstgöring arvoderad av AMS
7	Yrkesorientering. 15 lektioner per läraravdelning.	1) Enskild studieorientering. 2) Kontaktarbete. 15 lärartimmar per år.	(Enskild yrkesvägledning för dem, som stå inför valet av utbildningslinje utanför enhetsskolan.) Föräldramöten.
8	Yrkesorientering. 30 lektioner per läraravdelning.	1) Enskild studieorientering inför linjevalet. 2) Kontaktarbete inom skolan bl. a. för sammanfattning av den enskildes situation. Ca 30 lärartimmar.	1) Utplacering i yrkespraktik av elever, som välja kurser med praktisk yrkesorientering (praktikarbete). 2) Föräldramöten. 3) Enskild yrkesvägledning för dem, som välja 9 y.
9 y	—	—	1) Ackvisition av lärlings- och andra utbildningsplatser. Utplacering dels i yrkesutbildning under läsåret, dels vid avgången från skolan samt enskild yrkesvägledning. 2) Kompletterande och kontrollerande verksamhet.
9 ya	—	Kontaktarbete inom skolan och med målsmännen beträffande de elever som ännu icke preciserat sitt yrkesval. Ca en timme per elev.	1) Ackvisition av praktikplatser. Utplacering dels under läsåret, dels vid avgången från skolan samt enskild yrkesvägledning i samband därmed. 2) Kontrollerande och kompletterande verksamhet.

Klass	Lektionstimmar	Lärartimmar, för vilka nedsättning i undervisningsskyldigheten beviljas	Tjänstgöring arvoderad av AMS
9 a	—	Kontaktarbete inom skolan för att sammanfatta den enskildes situation (anlagsbedömning).	1) Enskild yrkesvägledning. 2) Utplacering vid avgången från skolan. 3) Föräldramöten.
9 g	Studieorientering inför linjevalet. Ca 2 lektioner per läraravdelning.	Kontaktarbete inom skolan för att sammanfatta elevens linjevalssituation.	Orientering av målsmännen inför linjevalet. (Ev. genom någon broschyr.)
Alla klasser	—	—	Studium och ordnande av yrkesvägledningsmaterialet.

Vissa organisationsfrågor

I varje skoldistrikt (storkommun) bör finnas minst en förenad tjänst som yrkesvalslärare och arvoderad befattningshavare inom arbetsförmedlingen, såvida inte särskild tillsynslärartjänst inrättas i enlighet med skolkommissionens förslag, i vilket fall en annan organisation kan vara tänkbar. Omfattningen av yrkesvalslärarnas tjänstgöring utöver det för lärare fastställda timantalet (f. n. 30 veckotimmar för folkskollärare) kommer att växla mellan olika skoldistrikt, beroende på bl. a. antalet elever i enhetsskolans val- och avgångsklasser. Då yrkesvalsläraren i sin egenskap av ungdomsförmedlingstjänsteman har att intimt samarbeta med närmaste arbetsförmedling, kommer givetvis hans arbete att i hög grad underlättas i de fall, då arbetsförmedlingen finnes representerad inom kommunen och följaktligen kan tänkas utföra en stor del av ackvisitions- och placeringsarbetet. I städer, där särskild ungdomsförmedling finnes, torde yrkesvalslärarens befattning med rena förmedlingsuppgifter kunna inskränkas till ett minimum.

Arbetsförmedlingens nuvarande representation inom de försöksdistrikt, som beslutats 1949, framgår av följande:

Oland	ortsombud
Bollnäs stad	avdelningskontor[1]
Bollnäs landskommun	—
Burlöv	—
Hietaniemi	ortsombud
Lerum	ortsombud
Lillhärdal	ortsombud
Skelleftehamn	avdelningskontor
Sura	expedition
Timrå	avdelningskontor
Åhus	avdelningskontor
Österåker	ortsombud
Vifolka	2 st. lokalombud (Mantorp och V. Harg)
Björkhagen, Stockholm	ungdomsförmedling

Det torde emellertid under alla förhållanden vara ofrånkomligt, att någon representant för skolan uppmärksamt följer *utplaceringen under läsåret* av åttonde och nionde klassernas elever i yrkespraktik respektive yrkesutbildning av den anledningen, att det här (i varje fall sedan nionde skolåret blivit obligatoriskt) är fråga om *skolpliktiga elever,* som ej utan vederbörande skolmyndighets godkännande böra utplaceras i arbete. Eleverna eller deras målsmän torde nämligen ej vara berättigade att helt på egen hand under pågående läsår säga upp en sådan anställning, varom här är fråga.

Som en följd av att yrkesvalslärarnas arbetsbörda varierar starkt mellan olika skoldistrikt, blir det nödvändigt med en viss differentiering av de arvoden, som skola utgå från arbetsförmedlingens avlöningsanslag. Man kunde här tänka sig en indelning av de olika skoldistrikten i ett antal arvodesklasser. Arvodena böra ej fastställas som timarvoden utan beräknas per läsår (budgetår). Man bör även

1 Ungdomsförmedling har inrättats i Bollnäs 1952. Inom de efter 1949 tillkomna försöksdistrikten är arbetsförmedlingen representerad på följande sätt: med ungdomsförmedling i Linköping och Sundbyberg, med avdelningskontor i Huskvarna, Laxå, Nederkalix, Råneå och Svedala samt med ortsombud i Lomma och Mörbylånga. Skövs skoldistrikt betjänas av ungdomsförmedlingen i Sundsvall.

undersöka möjligheterna av att yrkesvalslärarens arvoderade tjänstgöring pågår även under den del av sommarferien, som är särskilt betydelsefull ur förmedlingssynpunkt, nämligen tiden fram till midsommar.

Enligt samarbetskommitténs uppfattning är yrkesvägledarnas utbildning en synnerligen betydelsefull fråga. Yrkesvalsläraren bör helst ha kompetens som ämneslärare i samhällskunskap på enhetsskolans högstadium och dessutom kompletterande utbildning i yrkesvägledning. Sådan utbildning bör ordnas av arbetsmarknadsstyrelsen i samarbete med skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning och bör lämpligen läggas upp som en feriekurs. Med hänsyn till de krav, yrkesvägledningsarbetet ställer på sina utövare, böra dessa kurser ej vara alltför kortvariga. En kurstid av cirka en månad torde kunna ge de blivande yrkesvalslärarna en relativt god orientering i yrkesvägledningens metodik samt någon kännedom om utbildningsvägarna till olika yrken. En första kurs bör lämpligen hållas sommaren 1951. För att möjliggöra ett urval av de lämpligaste lärarkrafterna vid besättandet av de förenade yrkesvalslärartjänsterna bör kursen omfatta ett 40-tal lärare.

För att bibringa yrkesvalslärarna kännedom om arbetsförmedlingens arbetssätt böra de dessutom en kortare tid hospitera vid ungdomsförmedlingens länscentral. För den nödvändiga fortbildningen slutligen kunna yrkesvalslärarna begagna sig av den korrespondenskurs i yrkesvalspsykologi och yrkesvägledningens metodik, som f. n. utarbetas inom arbetsmarknadsstyrelsen.

För lärare, som genomgått föreskriven utbildning eller annorledes förvärvat kännedom om yrkesvägledningens arbetssätt, utfärdar arbetsmarknadsstyrelsen efter prövning behörighetsförklaring, i vad avser yrkesvägledning. Sådan behörighet bör fordras av dem, som skola uppföras på förslag till s. k. förenad tjänst.

Yrkesvalsläraren bör i sin av arbetsmarknadsstyrelsen arvoderade verksamhet vara underställd länsarbetsnämnden, som även har inspektionsrätt. Det bör åligga nämnden att genom informationskonferenser och kortare kurser underlätta yrkesvalslärarnas arbete att hålla sig à jour med yrkesutbildnings- och arbetsmarknadsfrågorna. Vidare bör yrkesvalsläraren utan kostnad för skoldistriktet för tjänstebruk erhålla de uppslagsverk och andra hjälpmedel, som tillställas övriga yrkesvägledare inom ungdomsförmedlingen.

Därefter avslutades promemorian med vissa preliminära kostnadsberäkningar.

B. Ärendets fortsatta behandling

I gemensam, underdånig skrivelse den 9 juni 1950 överlämnade skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen efter samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning den föreliggande promemorian i oförändrat skick och hemställde, att Kungl. Maj:t måtte utfärda anvisningar för yrkesvägledningens ordnande inom försöksdistrikten i enlighet därmed.

Denna verkens framställning remitterades till skolkommissionen. Kommissionen erinrade om att departementschefen i proposition nr 133: 1950 redogjort för den av kommissionen skisserade särskilda tillsynsorganisationen för yrkesutbildningen under nionde skolåret och därvid anfört, att den måhända kunde synas väl vidlyftig men att det icke ännu vore möj-

ligt att bestämt uttala sig härom; de praktiska erfarenheterna torde i sinom tid ge de säkraste anvisningarna för hur saken borde ordnas. Man synes då kunna antaga, menade kommissionen, att det i första hand vore kommissionens förslag, som borde prövas, men att därvid största uppmärksamhet borde ägnas åt möjliga förenklingar. Kommissionens eget förslag innebar, att en tillsynslärare skulle finnas i varje skoldistrikt. Denne skulle ha den direkta ledningen av den förberedande yrkesutbildningen i skolan och i mindre skolor vara kontaktman mellan skola och arbetsförmedling.

Skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen, som bereddes tillfälle till förnyat yttrande, framhöllo, att samarbetskommittén närmast tagit sikte på förhållandena i försöksdistrikten, sådana dessa framstodo under försökstidens första år, innan enhetsskolan färdigorganiserats. Skolkommissionen åter hade haft i tankarna förhållandena om några år, när den förberedande yrkesutbildningen hade organiserats och tillsynslärartjänster kommit till stånd. Motsättningen mellan skolkommissionens och samarbetskommitténs förslag vore därför mera skenbar än verklig. De av kommittén föreslagna befattningarna torde komma att påtagligt underlätta den framtida rekryteringen av tillsynslärartjänsterna.

Vid anmälan av proposition nr 136: 1951 anförde föredragande statsrådet, att samarbetskommitténs plan för yrkesvägledningen i enhetsskolan överensstämde väl med riksdagens beslut och med det i föregående års skolproposition skisserade arbetsprogrammet. "Åtminstone tills vidare torde verksamheten i klasserna på högstadiet böra erhålla den omfattning samarbetskommittén förordat."

Efter att ha i korthet berört yrkesvalslärarens anställningsförhållanden som heltidsanställd lärare vid skolan och tillika arvodestagare inom arbetsförmedlingen samt de olika arbetsuppgifter han — efter att ha förvärvat kompetens för uppdraget — skulle fullgöra, anförde föredraganden: "Jag kan i de här återgivna grunddragen följa samarbetskommitténs förslag."

Statsutskottet fann sig böra biträda, vad föredraganden förordat beträffande yrkesvägledning inom enhetsskolan. (Statsutskottets utlåtande nr 167: 1950, sid. 28.)

Genom Kungl. brev av den 29 juni 1951 bemyndigade Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att i samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen utfärda anvisningar rörande yrkesvägledningens ordnande i skoldistrikt med försöksvis anordnad nioårig enhetsskola. Utarbetande av dessa anvisningar pågår.

Som ett led i utbildningen av yrkesvalslärare anordnade arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med skolöverstyrelsen en kurs för ett 30-tal lärare, huvudsakligen från försöksdistrikten. Kursen pågick tiden den 16 juli—den 8 augusti 1951 å Breviksgården, Lidingö.

Kursprogrammet omfattade följande moment.

1. Allmän information om yrkesvägledningens program och organisation samt enhetsskolans yrkesorientering och yrkesutbildning.
2. Arbetsmarknadsläget samt genomgång av yrken och utbildningsvägar inom skilda näringsgrenar.
3. Översikt över metoder och hjälpmedel inom yrkesvägledningen.
4. Ungdoms- och utvecklingspsykologi samt speciell yrkesvalspsykologi.

Avsikten är, att deltagarna i denna kurs under 1952 skola beredas tillfälle att samlas till en kortare kurs bl. a. för utbyte av erfarenheter från det praktiska arbetet inom försöksdistrikten.

Med anledning av en av arbetsmarknadsstyrelsen i skrivelse den 26 november 1951, i samråd med skolöverstyrelsen, gjord framställning har Kungl. Maj:t den 11 januari 1952 medgivit, att de medel, som äro avsedda för avlöning av ungdomsförmedlingens s. k. kontaktmän, jämväl få användas för bestridande av vissa rese- och traktamentskostnader i samband med yrkesvalslärares hospitering.

Slutligen kan nämnas, att i de "Timplaner och huvudmoment för studieplaner" vid försöksverksamheten, som fastställts av skolöverstyrelsen för läsåren 1951—54, ha meddelats anvisningar för den praktiska yrkesorienteringen i åttonde klassen.

Kap. III ur internationella arbetsorganisationens Rekommendation (nr 87) angående yrkesvägledning

Grundsatser och metoder för yrkesvägledning för ungdom, däri inbegripen skolungdom.

7. 1) Yrkesvägledningen för ungdom bör utformas genom samarbete mellan skolor samt andra organisationer och institutioner, som ha att bistå de unga vid tiden för deras övergång från skolan till arbetslivet, ävensom representativa arbetsgivar- och arbetarorganisationer, i syfte att all ungdom, som erhåller yrkesvägledning, må åtnjuta förmånen av en enhetlig och samordnad vägledning.

2) Sådant samarbete bör även innefatta samråd och samverkan med föräldrar eller målsmän samt med föräldraföreningar, där sådana finnas.

3) Vid tillämpningen av dessa allmänna grundsatser böra vederbörligen beaktas de i avdelning V av denna rekommendation uppdragna grundlinjerna för den administrativa organisationen.

8. 1) Vid den allmänna skolundervisningen bör förberedande yrkesvägledning infogas i undervisningsplanen. Sådan vägledning bör i första hand avse att för den unge klargöra hans fallenhet, kvalifikationer och intressen ävensom att upplysa honom om olika yrken och levnadsbanor i syfte att underlätta en framtida yrkesanpassning.

2) Den förberedande yrkesvägledningen bör intensifieras på de skolstadier, då den unge har möjligheter att välja mellan att följa yrkesbetonad undervisning, vinna annan utbildning eller efter fullgjord skolplikt söka anställning.

3) Den förberedande yrkesvägledningen bör avse

a) en i lämplig form meddelad, allsidig upplysning rörande olika yrken och näringsgrenar;

b) där så är möjligt med hänsyn till nationella och lokala förhållanden på lämpligt sätt ledda besök vid industri- och handelsföretag och andra arbetsplatser samt

c) rådgivning genom personliga samtal i förening med gruppvis anordnade diskussioner eller föredrag.

9. Särskild uppmärksamhet bör ägnas de i punkterna 10—15 angivna metoderna för yrkesvägledning för ungdom; användningen av dessa metoder bör främjas i största möjliga utsträckning.

10. 1) All ungdom, som önskar yrkesvägledning, bör erhålla tillfälle till personliga samtal med en yrkesvägledningstjänsteman, särskilt vid tidpunkten för val av speciella yrkeskurser eller vid avgång från skolan för annan utbildning (inbegripet lärlingsskap) eller för att taga arbete.

2) Metoderna för de personliga samtalen böra oavlåtligen utvecklas i syfte att uppnå en så grundlig analys som möjligt av den individuella dugligheten, i dess förhållande till sysselsättningsmöjligheterna och olika yrkens krav.

11. Redogörelser för vederbörandes skolgång, innefattande, där så finnes önskvärt och lämpligt, en värdesättning av förmåga, uppnådda studieresultat, fallen-

het och allmän läggning, böra utnyttjas i den mån så påkallas för yrkesvägledningens behov, därvid dock den förtroliga naturen av däri meddelade upplysningar städse skall beaktas.

12. 1) Möjligheterna till läkarundersökning av de unga böra tillgodogöras och utvecklas på sätt som må anses tjänligt och erforderligt för yrkesvägledningens syften.

2) Rådgivning beträffande åtgärder, ägnade att undanröja förefintliga brister, ävensom annan hjälp, som må befinnas möjlig och lämplig för vederbörandes yrkesanpassning, bör lämnas alltefter behovet i varje särskilt fall.

13. 1) Där så är möjligt böra lämpliga test för att klarlägga individens förmåga och fallenhet och om det finnes önskvärt annan psykologisk testning komma till användning vid yrkesvägledningen allt efter behovet i varje särskilt fall.

2) Rådgivning beträffande åtgärder, ägnade att bota förefintliga brister, ävensom annan hjälp, som må befinnas möjlig och lämplig för vederbörandes yrkesanpassning, bör kunna förekomma i särskilda fall.

14. 1) Erforderliga och tillförlitliga upplysningar angående framtidsutsikterna i olika yrken och näringsgrenar samt angående sysselsättnings- och utbildningsmöjligheter böra tillhandahållas de unga genom samtal av rådgivande karaktär eller på annat sätt, med beaktande av de ungas anlag, fysiska förmåga, kvalifikationer, önskemål och allmänna läggning samt näringslivets sannolika behov.

2) Vederbörande myndigheter böra i detta hänseende fortlöpande samarbeta med sådana offentliga eller enskilda institutioner — däribland särskilt arbetsgivares och arbetares representativa organisationer — vilka kunna

a) lämna uppgift om sannolika framtidsutsikter inom olika näringsgrenar eller yrken, och

b) bistå vid utarbetandet och avslutandet av lärlingsavtal samt övervaka dessas tillämpning.

15. Önskvärdheten av att utröna de ungas anlag genom att bereda dem tillfälle till lämpliga praktiska arbetserfarenheter eller annorledes bör likaledes beaktas.

16. Särskild uppmärksamhet bör inom den allmänna yrkesvägledningens ram ägnas utvecklandet av lämpliga mot behovet svarande anordningar för yrkesvägledning för ungdom på landsbygden.

17. Inom ramen för den allmänna yrkesvägledningen och i samarbete med lämpliga sociala institutioner bör särskild uppmärksamhet ägnas utvecklandet av lämpliga och mot behovet svarande anordningar för yrkesvägledning för ungdom

a) med fysiska eller psykiska brister, eller

b) med sådana rubbningar i personligheten, som äro ägnade att förhindra eller väsentligen försvåra en yrkesanpassning.

18. Vederbörande centrala och lokala myndigheter böra så mycket som möjligt främja det frivilliga utnyttjandet av yrkesvägledningen, särskilt såvitt gäller

a) ungdom, som har att välja mellan olika yrkeskurser inom skolan;

b) ungdom, som närmar sig den ålder, då skolplikten upphör;

c) ungdom, som för första gången utträder på arbetsmarknaden;

d) ungdom, som söker lärlingsanställning eller annan yrkesutbildning;

e) ungdom, som är arbetslös, sysselsatt inom tillbakagående näringsgrenar, eller som kan befaras bliva arbetslös;

f) ungdom, lidande av fysiska eller psykiska brister; eller

g) ungdom, som lägger i dagen sådana rubbningar i personligheten, vilka äro ägnade att förhindra eller väsentligen försvåra en yrkesanpassning.

19. Vederbörande myndigheter böra vidtaga erforderliga åtgärder för att främja

förverkligandet av den unges yrkesplaner, då dessa synas möjliga att genomföra; där så i individuella fall befinnes lämpligt böra förslag framläggas angående genomförandet av dessa planer samt hjälp lämnas för skapandet av nödvändiga kontakter med andra institutioner eller personer, som ha att sörja för den unges utbildning eller anställning inom det yrke han valt.

20. 1) Vederbörande myndigheter böra systematiskt hålla kontakt med de unga, som åtnjutit yrkesvägledning, särskilt för att i möjligaste mån kunna hjälpa dem att övervinna de svårigheter, som kunna uppkomma vid fullföljandet av deras yrkesplaner, ävensom för att utröna, huruvida det valda yrket visat sig vara lämpligt.

2) Härvid böra, där så är möjligt, anlitas allmänna undersökningar, utförda enligt stickprovsmetod, för att bedöma yrkesvägledningens effektivitet i individuella fall samt värdet av tillämpade principer och metoder. Undersökningarna i fråga böra även möjliggöra inhämtandet av upplysningar i hälsofrågor, i samverkan, där så finnes kunna ske, med den medicinska sakkunskap, som må finnas tillgänglig på arbetsplatserna.

Redogörelse för ungdomsförmedlingens yrkesvägledande verksamhet i folk- och fortsättningsskolor läsåret 1950/51

Den av flertalet heltidsanställda befattningshavare vid ungdomsförmedlingen och de till denna knutna deltidsanställda kontaktmännen utövade yrkesvägledningsverksamheten i folk- och fortsättningsskolorna har främst bedrivits i folkskolans avgångsklasser, klasserna 7 och 8, i någon utsträckning dock även i fortsättningsskolan och högre folkskolan.

Under läsåret 1950/51 har verksamheten bedrivits i 116 av rikets 133 städer och i 449 av de 2.365 köpingarna och landskommunerna. De städer, där yrkesvägledningsverksamhet över huvud taget icke bedrivits i folk- och fortsättningsskolorna av ungdomsförmedlingens befattningshavare, äro Djursholm, Vaxholm, Östhammar, Öregrund, Sigtuna, Nyköping, Oxelösund, Höganäs, Skanör med Falsterbo, Kungälv, Mariestad, Arvika, Säffle, Kumla, Askersund, Nora och Sollefteå. Yrkesvägledningen har meddelats vid yrkesorienterande lektioner i skolorna, varvid samma föredrag i vissa fall kunnat åhöras av flera avgångsklasser, och vid individuella mottagningar i skolorna eller på ungdomsförmedlingen (vid klassbesök på ungdomsförmedlingen).

Under läsåret ha hållits 2.964 yrkesorienterande lektioner, därav 1.130 i städer och 1.834 i köpingar och landskommuner, mot sammanlagt 3.186 föregående läsår. De heltidsanställda befattningshavarna vid ungdomsförmedlingen höllo 1.792 (60 %) och kontaktmännen 1.172 (40 %) av lektionerna, av vilka sammanlagt 230 (8 %) höllos i fortsättningsskolan eller högre folkskolan.

Antalet klassavdelningar, som berördes av yrkesvägledningen, uppgick till 1.736, därav 705 i städer och 1.031 i köpingar och landskommuner, mot 1.919 föregående läsår.

Antalet elever, som åhörde lektionerna eller besökte de enskilda mottagningarna, uppgick till 16.500 i städer och 17.000 i köpingar och landskommuner, sammanlagt 33.500 mot 34.100 föregående läsår. Ca 13.500 av dessa elever (föregående läsår ca 14.000) utnyttjade tillfället att komma i närmare kontakt med yrkesvägledarna vid de enskilda mottagningarna för eleverna.

Ungdomsförmedlingens tjänstemän medverkade under läsåret 1950/51 vid 132 föräldramöten och föräldramottagningar.

Som hjälpmedel hade de bl. a. till sitt förfogande utlåtanden av lärarna angående 16.700 elever och läkaravrådanden från visst yrke för 1.700 elever.

Redogörelse för yrkesvägledningen inom de högre skolorna läsåret 1950/51

Den av arbetsmarknadsstyrelsens tre konsulenter för yrkesvägledning i de högre skolorna och befattningshavare vid ungdomsförmedlingen lämnade yrkesvägledningen har under läsåret 1950/51 bedrivits i följande högre skolor:

a) *samtliga allmänna läroverk* med abiturient- och valringar samt avslutnings- och valklasser, med undantag dels av högre allmänna läroverket i Kalmar, Johannes samrealskola i Malmö och samrealskolan i Kungsbacka, dels h. a. l. för gossar å Norrmalm och å Södermalm, h. a. l. för flickor å Södermalm och h. a. l. å Kungsholmen, samtliga i Stockholm, där yrkesvägledningen åvilar särskilt anställda kuratorer,

b) *samtliga kommunala gymnasier och kommunala och enskilda läroanstalter med studentexamensrätt,* upptagna i 1951 års statskalender, med undantag av följande: Göteborgs enskilda gymnasium för blivande präster, Lunds privata elementarskola, Lundsbergs skola, Sigtunaskolan, Solbacka läroverk, Beskowska skolan, Stockholm, Stockholms samgymnasium, Stockholm, samt Wallin-Åhlinska gymnasiet, Stockholm,

c) *samtliga kommunala mellanskolor* med val- eller avslutningsklasser med undantag av kommunala mellanskolan i Burträsk,

d) *samtliga kommunala flickskolor,*

e) *praktiska mellanskolorna* i Göteborg, Hälsingborg, Jönköping, Kalmar, Kristianstad, Nacka, Norrköping, Stockholm (hushållstekniska mellanskolan), Uddevalla, Uppsala, Västerås och Örebro,

f) *högre folkskolorna* i Backe, Boliden, Bureå, Dals-Ed, Degerfors, Färgelanda, Grästorp, Kumla, Matfors, Pajala, Ramsele, Robertsfors, Storuman, Töre, Vaggeryd och Övertorneå,

g) 52 av de 70 i 1951 års statskalender upptagna *folkhögskolorna* (sålunda ej i Birkagårdens och S:t Eriks i Stockholm, Marieborgs, Hemse, Sundsgårdens, Fridhems, Skurups, Eslövs, Östra Grevie, Kungälvs, Vendelsbergs, Seglora, Fornby, Brunnsviks, Sjöviks, Hampnäs, Mellansels och Hållands) samt följande i statskalendern icke upptagna folkhögskolor: Stensunds, Markaryds, Stranda, Mullsjö, folkhögskolan vid Karlskoga praktiska läroverk, Medlefors, samt

h) *övriga skolor:* Franska skolan, Stockholm, Höglandsskolan, Stockholm, Viggbyholmsskolan, Mariannelunds praktiska skola, Västerviks läroanstalt för flickor, Osby samskola, högre flickskolan i Hälsingborg, Restenäs internatskola, Gävle borgarskola samt några yrkesutbildningsanstalter.

Antalet högre skolor, antalet avdelningar i gymnasiets abiturient- och valringar, antalet avslutnings- och valklasser på real- och flickskolestadiet samt antalet klasser och årskurser i folkhögskolor m. fl. skolor, där verksamheten bedrivits under de fem senaste läsåren, framgår av tablå 1.

Hela antalet klassavdelningar läsåret 1950/51 i de under skolöverstyrelsens överinseende ställda högre skolorna framgår av tablå 2. (Uppgifterna lämnade av skolöverstyrelsens statistiska avdelning.)

Frånräknas de 15 abiturientringar, 16 valringar, 7 avslutningsklasser och 15

Tablå 1

Läsår	Högre skolor	Gymnasiet		Real- o. flickskolor o. motsvarande		Övr. skol.	Summa klasser ringar
		Abitur. ringar	Val-ringar	Avsl. klasser	Val-klasser	Klasser	
1946/47	348	99	219	497	192	52	1.059
1947/48	364	184	209	526	195	80	1.194
1948/49	378	191	216	507	182	102	1.198
1949/50	388	201	191	532	172	118	1.214
1950/51	416	220	198	554	187	139	1.298

Tablå 2

Skolform	Ring II[2], III[3], IV[4]	Ring I[3], II[4]	Klass 2[2], 3[3], 4[4], 5[5], 6[6], 7[7]	Klass 3[4], 4[5], 4[6], 5[7]
Allm. läroverk	216	229	400	572
Komm. mellanskolor	—	—	50	35
„ flickskolor	—	—	69	88
Privatläroverk	59	45	37	45
Prakt. mellanskolor	—	—	56	71
Högre folkskolor	—	—	41	24
Summa	275	274	653	835

valklasser i de fyra stockholmsläroverk, där yrkesvägledning meddelas av skolornas kuratorer, har den av arbetsmarknadsstyrelsen organiserade yrkesvägledningen läsåret 1950/51 berört 85 % av abiturientringarna, 77 % av valringarna, 86 % av avslutningsklasserna och 23 % av valklasserna.

Verksamheten har som regel omfattat såväl yrkesorienterande lektioner som enskild yrkesvägledning för elever, som sökt sådan; i vissa fall har den dock inskränkts till att omfatta endera lektioner eller enskild yrkesvägledning.

Under läsåret 1950/51 uppgick antalet lektioner till 1.062, därav i gymnasiet 139 i abiturientringarna och 125 i valringarna och på realskolestadiet 541 i avslutningsklasserna och 138 i valklasserna mot sammanlagt 966 närmast föregående läsår, vilket innebär en viss förskjutning av yrkesorienterande lektioner från valringar och valklasser till abiturientringar och avslutningsklasser.

Antalet elever, som erhållit enskild yrkesvägledning, var läsåret 1950/51 19.119, därav i gymnasiet 2.900 i abiturientringarna och 2.400 i valringarna och på realskolestadiet 9.500 i avslutningsklasserna och 1.600 i valklasserna, mot sammanlagt 17.816 föregående läsår. Elevantalet i dessa ringar och klasser i hela landet (enligt uppgifter från skolöverstyrelsens statistiska avdelning) och relativa antalet elever, som erhållit enskild yrkesvägledning, framgår av tablå 3.

I de i tab. 3 angivna absoluta talen ingå 264 elever i abiturientringarna, 379 elever i valringarna, 173 elever i avslutningsklasserna och 477 elever i valklasserna i de fyra stockholmsläroverk, som ha egna kuratorer; de av dessa elever, som erhållit enskild yrkesvägledning av kuratorerna, äro däremot icke inräknade i de i tablån angivna relativtalen. Frånräknas dessa elever, ha 64 % av abiturientringarnas, 40 % av valringarnas, 67 % av avslutningsklassernas och 8 % av valklassernas elever i hela riket erhållit enskild yrkesvägledning genom arbetsmarknadsstyrelsens (arbetsförmedlingens) försorg.

Tablå 3

Ringar Klasser	Antal elever i hela riket			Antal elever, som genom AMS erhållit enskild yrkesvägledning (%)		
	Manl.	Kvinnl.	Totalt	Manl.	Kvinnl.	Totalt
II[2], III[3], IV[4]	2.807	1.969	4.776	55	69	61
I[3], II[4]	3.715	2.667	6.382	36	40	38
2[2], 3[3], 4[4], 5[5], 6[6], 7[7]	6.196	8.086	14.282	62	70	66
3[4], 4[5], 4[6], 5[7]	10.112	11.824	21.936	8	7	7
Totalt	22.830	24.546	47.376	33	37	35

Yrkesvägledarna ha under läsåret 1950/51 medverkat vid sammanlagt 160 föräldramöten och mottagningar för föräldrar till elever i högre skolor.

Som framgår av ovanstående redogörelse har ungdomsförmedlingens tjänstemän ej arbetat i fyra av de läroverk, som ha särskild skolkurator anställd. Kommittén har anmodat kuratorerna vid dessa läroverk att avge en kortfattad redogörelse för sin yrkesvägledande verksamhet under läsåret 1950/51. Vid Norra latinläroverket och Kungsholmens läroverk, båda i Stockholm, har yrkesvägledningen haft enahanda utformning. I realskolans val- och avgångsklasser samt i valringarna ha hållits två lektionsföredrag per klassavdelning, eller sammanlagt 32 lektioner. Enskilda samtal i yrkesvalsfrågor ha hållits på lektionstid med sammanlagt 459 elever i de berörda klasserna. Dessutom ha hållits föräldramöten vid båda läroverken. Några åtgärder för yrkesvägledning i abiturientringarna ha ej företagits.

Kuratorn vid Södra latinläroverket i Stockholm har lagt upp sin verksamhet efter i stort sett samma linjer. Några frågeformulär ha dock ej använts. Yrkesvägledningslektioner och enskilda samtal ha förekommit i abiturientringarna.

Kuratorn vid Högre allmänna läroverket för flickor på Södermalm rapporterar lektioner och enskilda konsultationer i valklasser, avgångsklasser och valringar. Frågeformulär och broschyrer ha även kommit till användning. Kuratorn har vid rådgivningen haft tillgång till betygsjournaler och stipendieansökningar och även på annat sätt kunnat skaffa sig en ganska god bild av elevernas ställning i klassen, deras studiebegåvning och familjens ekonomiska situation. I abiturientringen har hållits en orientering på lektionstid samt en samtalsafton, till vilken inbjudits yrkesrepresentanter och yrkesvägledare. Föräldramöten och yrkesorienterande studiebesök ha anordnats.

Förslag till ändrad lydelse av läroverksstadgan och vissa andra stadgor

Läroverksstadgan

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
§ 9 mom. 7 Det åligger rektor att lämna lärjungarna erforderliga anvisningar och råd med avseende på deras val av ämnen.	Utgår
§ 136 mom. 1 Lärare, som av rektor erhåller uppdrag att såsom klassföreståndare hava närmaste uppsikten över lärjungarna i viss klassavdelning, åligger i denna egenskap: a) att söka genom en mera personlig beröring med lärjungarna vinna närmare kännedom såväl om deras individuella läggning och enskilda förhållanden som även om deras flit och framsteg i studier samt deras uppförande och ordning;	Oförändrad
b)—g)	Oförändrade
	h) att efter hänvändelse från yrkesvägledningstjänsteman hos den offentliga arbetsförmedlingen (eller skolkurator) meddela denne sin uppfattning beträffande lärjunge i de avseenden, som anges ovan under a);
h)—m)	Bibehållas oförändrade under beteckningarna i)—n)
§ 143 mom. 1 och 2	Oförändrade
	§ 143 mom. 3 Rektor bör i enlighet med anvisningar, som meddelas av skolöverstyrelsen, vidtaga åtgärder, för att lärjungarna på olika stadier skola erhålla studieorientering och yrkesvägledning.
§ 143 mom. 3	Bibehålles oförändrad som mom. 4

Stadgan för kommunala flickskolor

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Till § 52 föreslås vidstående tillägg.	§ 52 mom. 8 Rektor bör i enlighet med anvisningar, som meddelas av skolöverstyrelsen, vidtaga åtgärder, för att lärjungarna på olika stadier skola erhålla studieorientering och yrkesvägledning.

Stadgan för kommunala mellanskolor

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Till § 69 föreslås vidstående tillägg.	§ 69 mom. 8 Rektor bör i enlighet med anvisningar, som meddelas av skolöverstyrelsen, vidtaga åtgärder, för att lärjungarna på olika stadier skola erhålla studieorientering och yrkesvägledning.

Stadgan för högre folkskolor

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Till § 57 föreslås vidstående tillägg.	§ 57 mom. 8 Rektor bör i enlighet med anvisningar, som meddelas av skolöverstyrelsen, vidtaga åtgärder, för att lärjungarna på olika stadier skola erhålla studieorientering och yrkesvägledning.

Utkast till anvisningar från Kungl. Skolöverstyrelsen rörande yrkesvägledning inom vissa högre skolformer

Kungl. Maj:t har med ändring av stadgan för allmänna läroverk och stadgorna för kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor samt högre folkskolor föreskrivit, att rektor vid ifrågavarande skolor bör vidtaga åtgärder, för att lärjungarna skola erhålla studieorientering och yrkesvägledning. I anslutning härtill får Kungl. Skolöverstyrelsen meddela följande anvisningar.

Yrkesvägledningen syftar till att ge lärjungarna det bistånd, de kunna behöva för att lösa problem i samband med yrkesvalet, varvid hänsyn i möjligaste mån skall tagas till den enskildes personliga egenskaper och förutsättningar. Genom yrkesvägledningen skola lärjungarna kunna erhålla sådana upplysningar, som bidraga till en allsidig belysning av olika yrken och utbildningsvägar.

Rektor bör anlita de yrkesvägledare, som ställas till förfogande av arbetsförmedlingens länscentraler för ungdomsförmedling. I vissa fall medverka Kungl. Arbetsmarknadsstyrelsens läroverkskonsulenter. Ansvaret för yrkesvägledningsarbetet åvilar länsarbetsnämnderna och deras chefsmyndighet arbetsmarknadsstyrelsen. I den mån kuratorer finnas anställda vid läroverken, böra de medverka.

Det arbetsprogram för yrkesvägledningen i vissa högre skolor, som här framlägges, är icke avsett att vara ovillkorligt bindande utan syftar till att bli ett normalprogram, som skall kunna undergå förändringar i ena eller andra riktningen beroende på bland annat lokala förhållanden.

Yrkesvägledningen bör omfatta följande moment:

1. *Utdelning av orienterande broschyrer.* De yrkesvägledande organen tillhandahålla vissa upplysningsbroschyrer, som årligen distribueras till skolorna.

2. *Studie- och yrkesorientering.* Vid de tillfällen, då lärjungarna ställas inför linje- eller ämnesval, böra de erhålla studieorientering av klassföreståndare eller annan därtill utsedd lärare. Orienteringen skall ge lärjungarna någon föreställning om utformningen av de linjer och innehållet i de ämnen, de eventuellt skola välja.

Lärjungar i realskolornas, flickskolornas och de högre folkskolornas avgångsklasser böra beredas tillfälle åhöra två yrkesorienterande lektioner, varav en ev. kan ges karaktären av en frågestund i anslutning till lärjungarnas på särskilda formulär deklarerade yrkesplaner.

I de gymnasieringar, där ämnesval äger rum, bör en orienterande lektion förekomma.

För gymnasiets abiturienter bör hållas ett studie- och yrkesorienterande föredrag, om möjligt på lektionstid.

3. *Läraromdöme och läkarutlåtande.* I samband med den enskilda yrkesvägledningen bör yrkesvägledaren i de fall, där så befinnes önskvärt, kunna erhålla läraromdömen beträffande lärjunges studieförutsättningar och sociala situation. I allmänhet torde muntliga upplysningar av vederbörande klassföreståndare eller rektor vara tillfyllest.

Vid behov bör yrkesvägledaren erhålla skriftligt utlåtande från skolläkaren enligt gällande bestämmelser rörande medicinsk yrkesrådgivning och därutöver, enligt överenskommelse i varje särskilt fall, kompletterande muntliga upplysningar.

I detta sammanhang kan påpekas, att yrkesvägledaren som tjänsteman är underkastad bestämmelser om tystnadsplikt. Skriftliga utlåtanden eller omdömen av lärare eller läkare ävensom frågeformulär och övriga yrkesvägledningshandlingar skola av ungdomsförmedlingens tjänstemän behandlas enligt sekretesslagens föreskrifter.

4. *Enskild yrkesvägledning och föräldrakontakt.* I sådana realskolor och flickskolor, där övergång till gymnasium vanligen sker från någon av klasserna 3^4, 4^5, 4^6 eller 5^7 (valklasser), kunna lärjungar och målsmän vara i behov av orientering i fråga om lämpligheten av fortsatta gymnasiestudier och beträffande linjevalet vid övergång till gymnasiet. I valklasserna synas därför enskilda samtal böra anordnas för målsmän och lärjungar, i de fall då lärjungen har speciella problem bottnande i ovisshet om yrkeslivets förhållanden eller yrkesutbildningens krav i fråga om skolunderbyggnad. Mottagningen bör om möjligt delvis förläggas till kvällstid med tanke på de målsmän, som ej kunna besöka skolan under dagen.

I gymnasiets valringar böra de lärjungar, som ha yrkesvalsproblem i anledning av ämnesvalet, likaledes kunna erhålla enskild vägledning. Lärjungarna i samtliga avgångsklasser och abiturientringar böra erbjudas enskild yrkesvägledning.

I de fall, lärjunge av en eller annan orsak avbryter sin skolgång i annan klass än avgångsklass och skolplikt ej längre föreligger, torde situationen ofta vara sådan, att behov av yrkesvägledning är förhanden. Det bör i dylika fall vara rektor angeläget att söka sammanföra lärjungen med yrkesvägledaren, vilket lämpligen kan ske genom att rektor ger den avgående eleven en anvisning att uppsöka närmaste ungdomsförmedling.

I anslutning till den yrkesvägledande verksamheten bör kontakt etableras med hemmen, därigenom att målsmännen av skolan underrättas om att yrkesvägledning kommer att erbjudas deras barn. Samtidigt böra målsmännen inbjudas till en mottagning, om möjligt på kvällstid. Där så ske kan, anordnas även föräldramöte med föredrag för målsmän till lärjungar i val- och avgångsklasser samt valringar.

Praktiskt-organisatoriska frågor. Det åvilar rektor eller den han därtill utser

att tillsammans med ungdomsförmedlingens representant årligen vid höstterminens början planera yrkesvägledningsarbetet i skolan för läsåret;

att informera lärare, skolläkare, lärjungar och målsmän om det överenskomna programmet och kontrollera, att det ej sammanfaller med skrivningar, friluftsdagar el. dyl.;

att tillse, att lärare och lärjungar erhålla det material, som tillhandahålles av ungdomsförmedlingen (broschyrer, frågeformulär m. m.), samt

att för den enskilda yrkesvägledningen anvisa lämpligt samtalsrum inom skolans lokaler.

Bilaga 6

Skolöverstyrelsens statistikformulär för redovisning av avgångna elever med fördelning efter tillämnad levnadsbana eller sysselsättning

Allmänna läroverk. Blankett 3 (mom. A).

Undervisningsstatistik från .....

Mom. A. Antal lärjungar, som under tiden 15 september 19....—14 september 19.... avgått från realskolan, med fördelning efter tillämnad levnadsbana eller sysselsättning.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
	Tillämnad levnadsbana eller sysselsättning	Avgångna utan examen			Avgångna efter avlagd allmän realexamen					Avgångna efter avlagd praktisk realexamen					
		M	Kv	S:a	Ht M	Ht Kv	Vt M	Vt Kv	S:a	Ht M	Ht Kv	Vt M	Vt Kv	S:a	
	Studier vid														
1	gymnasium: samma läroverks														1
2	„ annat „ (allm. el. ensk.)														2
3	realsk., mellansk. el. högre folksk.														3
4	flickskola (kommunal el. enskild)														4
5	tekn. läroanst. (facksk., gymn. o. d.)														5
6	lärl. el. yrkessk. f. ind. o. hantverk														6
7	handelsgymnasium, handelsskola o. d.														7
8	läroanst. f. husl. arbete (ej sem.)														8
9	„ „ lantbruk, skogsbruk o. d.														9
10	folk- eller småskoleseminarium														10
11	annat sem. (skolköks- o. d., *spec.**)														11
12	folk- el. forts.sk. (ej *högre* folksk.)														12
13	annan läroanstalt *(spec.*)*														13
14	Musik- el. konststudier														14
15	Studier av annan art *(spec.*)*														15

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
	Tillämnad levnadsbana eller sysselsättning	Avgångna utan examen			Avgångna efter avlagd allmän realexamen					Avgångna efter avlagd praktisk realexamen					
					Ht		Vt			Ht		Vt			
		M	Kv	S:a	M	Kv	M	Kv	S:a	M	Kv	M	Kv	S:a	
	Till														
16	järnväg, post, telegraf el. tull														16
17	militäryrket														17
18	statl. el. kommunal tjänst i övr.														18
19	handel, bank o. d. (kontor i allm.)														19
20	industri och hantverk (ej kontor)														20
21	handelsflottan														21
22	lantbruk, trädg.skötsel el. skogsbruk														22
23	sjuk- o. barnavård, socialt arbete														23
24	husligt arbete el. hemmet														24
25	annan uppgiven verksamhet *(spec.*)*														25
26	Avgångna genom döden														26
27	„ utan uppgift														27
28	Summa														28

Anm. Å rad 28 bör summan av kol. 4, 9 och 14 överensstämma med summan (för realskolans klasser) av kol. 7, 18, 19 och 20 å blankett 2 (mom. A).

* Specificeras i not (ev. å särskild bilaga).

Allmänna läroverk **Blankett 3 (mom. B).**

Undervisningsstatistik från .....

Mom. B. Antal lärjungar, som under tiden 15 september 19....—14 september 19.... avgått från gymnasiet, med fördelning efter tillämnad levnadsbana eller sysselsättning.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
	Tillämnad levnadsbana eller sysselsättning	Avgångna utan examen					Avgångna efter avlagd studentexamen										
		Latin-gymn.		Real-gymn.		S:a	Latingymn.					Realgymn.					
							Ht		Vt		S:a	Ht		Vt		S:a	
		M	Kv	M	Kv		M	Kv	M	Kv		M	Kv	M	Kv		
	Studier vid																
1	annat gymn. (allm. el. enskilt)																1
	univ., Kar. inst. o. motsv. högsk.																
2	a) teol. fak. (efter förb. ex.)																2
3	b) jur. „																3
4	c) med. „																4
5	d) fil. „ , hum. sekt. (el. motsv.)																5
6	e) „ „ , mat. -nat. sekt. (el. motsv.) .																6
7	f) ej uppgiven fak. *(ifrågavarande lärjungars namn angives i not)*																7
8	Farmaceutiska institutet																8
9	tandläkarhögskola																9
10	Veterinärhögskolan																10
11	teknisk a) avd. f. arkitektur																11
12	högskola: b) „ „ lantmäteri																12
13	c) övriga avdelningar																13
14	handelshögskola																14
15	Lantbrukshögskolan																15
16	Skogshögskolan																16
17	Gymnastiska centralinstitutet																17
18	socialinstitutet																18
19	tekn. gymnasium, tekn. skola o. d.																19
20	handelsgymn., handelsskola o.d.																20

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
	Tillämnad levnadsbana eller sysselsättning	Avgångna utan examen					Avgångna efter avlagd studentexamen										
		Latin-gymn.		Real-gymn.		S:a	Latingymn.				S:a	Realgymn.				S:a	
							Ht		Vt			Ht		Vt			
		M	Kv	M	Kv		M	Kv	M	Kv		M	Kv	M	Kv		
21	skola f. lantbr., skogsbr. o. d.																21
22	folk- eller småskoleseminarium																22
23	annat sem. (skolköks- o. d. *spec.**)																23
24	annan läroanstalt *(spec.*)*																24
25	Musik- el. konststudier																25
26	Studier av annan art *(spec.*)*																26
	Till																
27	järnväg, post, telegraf el. tull																27
28	militäryrket																28
29	statl. el. kommunal tjänst i övr.																29
30	handel, bank o. d. (kontor i allm.)																30
31	industri o. hantverk (ej kontor)																31
32	lantbruk, trädg.-skötsel, skogsbr.																32
33	sjuk- o. barnavård, socialt arb.																33
34	husligt arbete el. hemmet																34
35	annan uppgiven verksamhet *(spec.*)*																35
36	Avgångna genom döden																36
37	„ utan uppgift																37
38	Summa																38
39	Därav till akademiska studier för lärarbanan (läroämnen)																39

Anm. Å rad 38 bör summan av kol. 6, 11 och 16 överensstämma med summan (för gymnasiets ringar) av kol. 7, 18, 19 och 20 å blankett 2 (mom. A).

* Specificeras i not (ev. å särskild bilaga).

Regler för samarbete mellan Norges offentliga arbetsförmedling och yrkesskolor för hantverk och industri

Regler godkjent av
Kirke- og undervisningsdepartementet 7. september 1951
og Arbeidsdirektoratet 23. oktober 1951

Med henvisning til § 27, 1. ledd, i Lov av 27. juni 1947 om tiltak til å fremme sysselsetting er fastsatt disse regler for samarbeid mellom den offentlige arbeidsformidling og visse yrkesskoler for håndverk og industri om kunngjøring av kurser og plasering i arbeidslivet av uteksaminerte elever:

A. *Reglenes virkeområde og godkjenning*

1. Reglene gjelder fra og med skoleåret 1952—53 og inntil videre, og omfatter alminnelige forskoler, utvidede forskoler, fullstendige verkstedskoler, tekniske fagskoler og ekstraordinær kursvirksomhet.

2. Reglene er godkjent av Arbeidsdirektoratet 23. oktober 1951 og av Kirke- og undervisningsdepartementet 7. september 1951.

B. *Kunngjøring av kurser*

1. Den offentlige arbeidsformidling, skoler og kursstyrer skal i størst mulig utstrekning samarbeide når det gjelder søkningen til de ulike kurser, og på beste måte søke å utvirke at den blir så tilfredsstillende som mulig.

2. Kunngjøring av nye kurser slåes opp i arbeidsformidlingens lokaler. Arbeidsformidlingen sørger for at tilmeldte arbeidssøkere som fyller vilkårene for opptaking, får kjennskap til kursene.

3. Så snart som mulig og senest 1 uke før nye kurser tar til, sender skoler og kursstyrer melding til den lokale arbeidsformidling om elevplasser som ikke ventes å kunne bli besatt med søkere fra skole- eller kurskommunen eller nærmestliggende distrikter.

4. Den lokale arbeidsformidling sender straks melding videre til fylkesarbeidskontoret, som tar inn i fylkeslisten en oversikt over ledige elevplasser.

5. Mener vedkommende skole eller kursstyre at det vil være mulig å ta opp elever hjemmehørende også utenfor skole- eller kursfylket, sender fylkesarbeidskontoret straks melding om slike ledige elevplasser til Arbeidsdirektoratet. Direktoratet tar inn i landslisten en oversikt over disse elevplasser. Det avgjør om det er formålstjenlig også å kunngjøre ledige elevplasser i den ukentlige radiomelding.

6. Skoler og kursstyrer kan, når det gjelder statsyrkesskoler og ekstraordinær kursvirksomhet av mer landsomfattende art (f. eks. kurser for førstereisgutter, kurser for skogsarbeidere), om de finner det formålstjenlig, også sende melding direkte til Arbeidsdirektoratet om igangsetting av nye kurser samtidig med at kursene blir kunngjort i dagspressen, ved oppslag i arbeidsformidlingen og eventuelt på annen måte. Direktoratet tar inn melding i landslisten om slike nye kurser. Det avgjør om det er formålstjenlig også å kunngjøre kursene i den ukentlige radiomelding.

C. *Formidling av plasser for elever uteksaminert fra skoler og ekstraordinære kurser*

1. Enhver direkte formidlingsvirksomhet ved skoler og ekstraordinær kursvirksomhet opphører. Den offentlige arbeidsformidling i samarbeid med skoler og kursstyrer undersøker så langt råd er alle muligheter for passende plasering i arbeidslivet av elever uteksaminert fra skoler og kursvirksomhet som omfattes av disse regler.

2. Arbeidsgivere kan melde ledige plasser til skoler og kursstyrer. Disse noterer henvendelsene og sender melding om dem til den lokale arbeidsformidling.

3. Arbeidsformidlingen utarbeider lister over de ledige plasser som kan passe for uteksaminerte elever. Plasser innenfor skole- eller kurskommunen blir spesifisert og karakterisert så langt det er hensiktsmessig. Plasser utenfor skole- eller kurskommunen blir oppført summarisk uten karakteristikk.

4. Liste over ledige plasser slåes opp på skolens oppslagstavler eller gjøres på annen måte kjent for elevene før avslutningen av hvert kurs. Plasslisten slås opp av arbeidsformidlingen 2 til 3 ganger før og under hver eksamen eller kursavslutning. Arbeidsformidlingen listefører ikke plasser som blir meldt ledige under kurstiden. Den kunngjør heller ikke disse plasser ved oppslag.

5. De elever som ønsker å søke de kunngjorte ledige plasser, melder seg direkte til den lokale arbeidsformidling etter eventuelt å ha rådført seg med sine lærere, skolen eller kursstyret. Elevene bruker arbeidsformidlingens søknadsskjemaer. Skolens kontor sørger for å ha slike skjemaer til utdeling.

6. Den lokale arbeidsformidling sender melding til fylkesarbeidskontoret om elever som ikke er plasert, og som ønsker fylkesarbeidskontorets medvirkning til plasering.

D. *Opplysningstjeneste (referanseservice)*

1. Skoler og kursstyrer har full adgang til å gi elever rettleiing om fortsatt opplæring i yrket, både når det gjelder sysselsettingens art og valg av arbeidssted. På steder der det er opprettet egen avdeling for yrkesrettleiing, bør skolen eller kursstyret samrå seg med yrkesrettleieren i disse spørsmål.

2. Skoler og kursstyrer har full adgang til på anmodning å gi arbeidsformidlingen og arbeidsgivere konfidensielle opplysninger om arbeidssøkende elevers faglige kvalifikasjoner og forhold ved skolen.

P. M. ang. yrkesvägledningens omfattning i högre skolor vid tillämpande av samarbetskommitténs förslag

I nedanstående kortfattade översikt över yrkesvägledningens omfattning f. n. och efter ett ev. genomförande av samarbetskommitténs förslag har även gjorts ett försök att beräkna arbetsvolymen för ett läsår 10 år senare. Då beräkningar av ökningen av antalet skolor och klasser äro ytterst osäkra, kan prognosen endast ses som en antydan.

I tabell 1 ges antalet skolor, klassavdelningar och elever i av yrkesvägledningen närmast berörda klasser under läsåret 1951—52. (Siffrorna hämtade ur skolöverstyrelsens material och vad beträffar folkhögskolorna ur skolkommissionens; i högre skolor ingå alltså högre allmänna läroverk för gossar och flickor, högre allmänna läroverk för gossar, resp. flickor, realskolor för gossar, samrealskolor, kommunala gymnasier, kommunala mellanskolor, praktiska kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor, högre folkskolor med allmän fyraårig linje, högre goss- och samskolor, högre flickskolor, enskilda mellanskolor, folkhögskolor. Utelämnade äro försvarets läroverk och Hvilans specialgymnasium, allehanda korrespondensinstitut och andra skolor, som icke stå under skolöverstyrelsens inseende.)

Tabell 1. Antal högre skolor, vissa klassavdelningar och elever läsåret 1951—52

Skolstadium	Skolor	Klassavd.	Elever
Realskolestadiets valklass	407	824	21.497
„ avgångsklass		699	15.439
Gymnasiets valring	120	282	6.377
„ abiturientring		287	5.083
Folkhögskolans vinterkurs	70	157	6.693
Hela antalet		2.249	55.089

En uppfattning om hur många ungdomar som om 10 år gå i högre skola av samma eller liknande karaktär kan man få med ledning av beräkningar, som gjorts för skolkommissionens räkning (tabell 2). De olika alternativen ha beräknats enligt följande grunder. För alternativ b) har förutsatts, att skolorganisationen utökas i takt med barnkullarnas tillväxt. Alternativ a) innebär endast en hälften så stor utökning, dvs. det har förutsatts, att ökningen av årskullarnas storlek kommer att slå igenom i de högre skolorna endast med halv styrka. Vid beräkningen av alternativ c) slutligen har dels full hänsyn tagits till de växande årskullarna, dels förutsatts, att den procentuella del av en årskull, som går till högre skolor, kommer att fortsätta stiga i samma takt som under de senaste 10—15 åren. Antalet klassavdelningar anges icke, emedan detta måhända kommer att stiga i långsammare takt än elevantalet, ej heller antalet skolor.

Tabell 2. Beräknade antalet elever i högre skolor 1961—62 enligt olika alternativ

Skolstadium	a	b	c
Realskolestadiets valklass	26.850	32.250	49.900
„ avgångsklass	19.300	23.150	35.800
Gymnasiets valring	7.950	9.575	14.800
„ abiturientring	6.350	7.625	11.800
Folkhögskolans vinterkurs	8.550	10.000	15.500
Hela antalet elever	69.000	82.600	127.800

Antalet elever ökar alltså i jämförelse med 1951—52 års siffror med ca 25 % enl. alternativ a), med ca 50 % enl. alternativ b) och med ca 130 % enl. alternativ c).

Det yrkesvägledningsprogram, som samarbetskommittén anser önskvärt, omfattar i korthet:

Lektion 1) en lektion i 115 valklasser på realskolestadiet (i en fjärdedel av de ca 460 valklasser vid 190 skolor, varifrån övergång till 4-årig gymnasielinje är aktuell; dessa 460 valklasser utgöra 56 % av samtliga valklasser),
2) två lektioner i realskolestadiets samtliga avgångsklasser,
3) en lektion per gymnasium i valringarna,
4) en lektion per gymnasium i abiturientringarna,
5) en lektion per folkhögskola och vinterkurs.

Föräldramöte och/eller -mottagning
1) för föräldrar till elever på realskolestadiet, i genomsnitt minst ett möte per skola,
2) för gymnasiet i genomsnitt minst ett möte per skola.

Enskild yrkesvägledning
1) för uppskattningsvis ⅓ av eleverna i realskolestadiets valklass enl. ovan (ca 12.000 elever, utgörande 56 % av samtliga elever i klasserna 3^4, 4^5, 5^7),
2) för uppskattningsvis 90 % av eleverna i realskolestadiets avgångsklass,
3) för uppskattningsvis hälften av eleverna i gymnasiets valring,
4) för uppskattningsvis 90 % av eleverna i gymnasiets abiturientring,
5) för uppskattningsvis ⅓ av eleverna i folkhögskolans vinterkurser.

Kontaktarbete med rektor, lärare, skolläkare, skolsköterska, kurator m. fl. i växlande omfattning allt efter behov.

I skolprogrammet har här icke inräknats förberedande organisatoriska åtgärder, lektionsförberedelser, förhandsutredningar i yrkesorienterande syfte o. likn., efterutredningar, återkontakter, praktikantförmedling och dylikt. Givetvis ej heller resor till och från skolorten.

I tabell 3 ges en översikt över yrkesvägledningens omfattning, vad avser antal berörda klasser och elever. Beträffande beräkning av arbetets omfattning år 1961—62 kan av skäl, som tidigare berörts, endast ungefärliga elevantalet angivas, ej antalet skolor och klassavdelningar.

Såsom framgår av tabellen, komma såväl antal lektioner, föräldramöten eller -mottagningar som enskilda konsultationer att avsevärt öka vid ett genomförande av samarbetskommitténs förslag även med oförändrat elevantal i skolorna. Detta innebär självfallet en större arbetsbelastning för ungdomsförmedlingar och läroverkskonsulenter. En beräkning av arbetsbördan kan ske enligt följande:

1. *För lektioner, föräldramöten och kontaktarbete* med lärare, skolläkare, kura-

Tabell 3. Yrkesvägledningens omfattning i högre skolor

	Redovisad omfattn. 1950—51	Beräknad omfattning enligt förslaget			
		1951—52	1961—62		
			a	b	c
Lektioner i					
realskolestadiets valklass	140	115			
„ avgångsklass	540	1.400			
gymnasiets valring	125	120			
„ abiturientring	140	120			
folkhögskolans vinterkurs	100	70			
Hela antalet	1.045	1.825			
Föräldramöten i					
realskolan	160	407			
gymnasiet		120			
Hela antalet	160	527			
Enskilda konsultationer i					
realskolestadiets valklass	1.600	4.000	5.000	6.000	9.000
„ avgångsklass	9.500	13.900	17.300	20.800	32.000
gymnasiets valring	2.400	3.200	4.000	4.800	7.500
„ abiturientring	2.900	4.500	5.700	6.900	10.500
folkhögskolans vinterkurs	2.000	2.200	2.800	3.300	5.200
Hela antalet	18.400	27.800	34.800	41.800	64.200

tor m. fl. beräknas *en dag per skola,* varvid realskolestadiet och gymnasiestadiet inom samma skola vartdera räknas som en skola. Dock inräknas t. ex. lektion i folkhögskola och den andra lektionen i realskolestadiets avgångsklass, om denna ges vid en senare tidpunkt än den första, i den arbetsdag, som främst omfattar enskild yrkesvägledning.

2. *För den enskilda yrkesvägledningen* har beräknats *en dag per 10 elever i avgångsklass och -ring* samt *en dag per 15 elever i valklass och -ring.* Den enskilda yrkesvägledning, som sker vid föräldramottagning, har inräknats under punkt 1.

Tabell 4. Antal beräknade arbetsdagar för yrkesvägledning i de högre skolorna

	1950—51 års verksamhet omräknad till arbetsdagar	Beräknat antal arbetsdagar enligt det föreslagna programmet	
		1951—52	1961—62 alt. a
Lektioner, föräldramöten, kontaktarbete	415	475	(475)
Enskild yrkesvägledning i			
realskolestadiets valklass	105	270	330
„ avgångsklass	950	1.390	1.730
gymnasiets valring	160	215	260
„ abiturientring	290	450	570
folkhögskola	270	330	425
S:a arbetsdagar	2.190	3.130	3.790

Det rör sig sålunda om en ökning av arbetsbelastningen i skolorna på omkring $^2/_5$ redan med det klass- och elevantal som redovisats 1950—51. Tar man i beräkningen även en ökad intagning i skolorna på grund av befolkningsökningen i berörda åldrar, enligt alternativ a (se ovan), är man om ett tiotal år uppe i en ökning av arbetsbelastningen utöver 1950—51 års med nära $^3/_4$. Än större blir arbetsbördan, om man räknar med alternativ b eller c.

Stockholm den 24 mars 1952.

Margareta Vestin

Statens offentliga utredningar 1952

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Det yngsta fångvårdsklientelet. [5]
Räjongplan för fångvården. [21]
Betänkande med förslag till allmän förfogandelag och allmän ransonieringslag. [24]
Zonexpropriationsutredningen. Betänkande med förslag till vissa ändringar i byggnadslagstiftningen. [25]
Lagberedningens förslag till ny lagstiftning om tomträtt m. m. [28]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Löneplan eller kollektivavtal. [3]
Betänkande med förslag till allmänt resereglemente m. m. [6]
Allmän folkomröstning. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 2. [7] Bilaga 1. Folkomröstningsinstitutet i Schweiz. [8] Bilaga 2. Folkomröstningsinstitutet i Förenta staterna. [9] Bilaga 3. Folkomröstningsinstitutet utanför Schweiz och Förenta staterna. [18]
Byggnadsstyrelsens arbetsuppgifter och organisation. [35]

Kommunalförvaltning.

Förslag till kommunallag m. m. Kommunallagskommitténs betänkande. 3. [14]

Statens och kommunernas finansväsen.

1949 års uppbördssakkunniga. 2. Betänkande med förslag till vissa ändringar i uppbördsförfarandet. [1]

Politi.

1944 års nykterhetskommitté. 3. Undervisning, folkupplysning och forskning på alkoholfrågans område. [12]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Sjömännens sjukförsäkring. [10]
Yttranden m. m. över 1950 års långtidsutrednings betänkande. Ekonomiskt långtidsprogram 1951—1955. [11]
Semester åt husmödrar, lantbrukare m. fl. [19]
Betänkande med förslag angående arbetsmarknadsstatistiken. [34]
Stöd åt änkor och vissa andra ensamstående kvinnor m. m. [36]
Behovsprövning på bostadsmarknaden. Hyresregleringskommitténs betänkande. 1. [37]
Hemhjälp. Bostadskollektiva kommitténs betänkande. 1. [38]
Socialförsäkringsutredningen. Sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring. [39]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande angående hälso- och sjukvården vid krig och andra utomordentliga förhållanden. [22]

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande angående vissa fiskerättsliga förhållanden inom lappmarkerna samt tillgodogörandet av fisket i kronovattnen därstädes och i Jämtlands län m. m. [13]
Den jordbruksekonomiska undersökningen. [41]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Barrskogstillgångarna och skogsindustriens råvaruförsörjning. [15]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Busslinjeutredningen. 1. Betänkande med förslag till beräknande av tilläggsvärde (goodwill) för bussföretag m. m. [20]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser rörande vägföreningar m. m. [26]
Betänkande med förslag till förbättrade kommunikationer i Härjedalen och nordvästra Hälsingland. [27]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Förslag till lag om bankrörelse m. m. [2]
Förslag om samförvaltning av stadshypoteks- och bostadskreditorganisationerna. [32]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Bokutredningen. [23]
Vidgat tillträde till högre studier. [29]
Rekrytering och utbildning av polispersonal. [30]
Supplement nr 8 till Sveriges familjenamn 1920. [31]
Den första lärarhögskolan. [33]
Yrkesvägledningen och skolan. [42]

Försvarsväsen.

Militärpsykologi och personaltjänst. Arbetsuppgifter och central organisation. [40]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Nordisk passfrihet. Betänkande nr 1. [4]
Tull- och valutalättnader i resandetrafiken mellan de nordiska länderna. Betänkanden nr 2 och 3. [16—17]

GERNANDTS BOKTRYCKERI